

ПРОГРАМ СРПСКОГ ЈЕЗИКА ГИМНАЗИЈА

Недељна сатница је 4 часа или 140 часова годишње.

Разред:	I,	II,	III,	IV
Број часова:	140	140	140	128

УВОД

Назив наставног предмета је Српски језик. Програм је намењен ученицима гимназија у Републици Хрватској у којима се настава изводи на српском језику и ћириличном писму (модел А).

PROGRAM SRPSKOG JEZIKA GIMNAZIJA

Tjedna satnica je 4 sata ili 140 sati godišnje.

Razred:	I.,	II.,	III.,	IV.
Broj sati:	140	140	140	128

UVOD

Naziv nastavnog predmeta je Srpski jezik. Program je namijenjen učenicima gimnazija u Republici Hrvatskoj u kojima se nastava izvodi na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu (model A).

Наставни предмет Српски језик обухвата три подручја:

- српски језик,
- српска књижевност,
- култура изражавања.

Програм српског језика и књижевности надовезује се садржајно, методолошки и концепцијски на програм српског језика за основне школе.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе српског језика и књижевности јесте образовање и васпитавање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и оплемењеног језика и укуса.

Задачи наставе српског језика и књижевности:

- упознавање књижевне уметности,
- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима српске културне баштине,
- развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике,
- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела,
- обезбеђивање функционалних знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова,
- оспособљавање ученика да се поуздано служе стручном литературом и другим изворима знања,
- ширење сазнајног видика и подстицање на критичко мишљење и оригинална гледишта,
- васпитавање у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима Републике Хрватске и светске заједнице,
- васпитавање у духу језичке толеранције према другим језицима и развијање љубави и поштовања према домовини у којој живимо,
- развијање умећа у писменом и усменом изражавању,
- подстицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и неговање културе дијалога,
- развијање језичког сензибилитета и изражајних способности,
- подстицање и развијање трајног интересовања за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање,
- оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси,
- оспособљавање ученика да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим функционалним стилевима у различитим говорним ситуацијама.

ПРВИ РАЗРЕД

Техника истраживања књижевноуметничког дела. Књижевно дело и литература о делу – примарни извори (књижевно дело), секундарни извори (литература о делу); техника читања књижевног дела; вођење бележака, рад у библиотеци, избор и распоред прикупљених података, научна апаратура (библиографија, фус – нота).

Самостални писмени рад ученика.

Дела за обраду:

Дјевојка и кошута, Љубавни растанак – примери богатства изражавања народног песника (народне лирске песме),

Наставни предмет Српски језик обухвата три подручја:

- српски језик,
- српска књижевност,
- култура изражавања.

Програм српског језика надовезује се садржајно, методолошки и концепцијски на програм српског језика за основне школе.

ЦИЉ И ЗАДАЋЕ

Циљ наставе српског језика је образовање и одгајање ученика као слободне, креативне и културне особе, критичког духа и оплемењеног језика и укуса.

Задаће наставе српског језика:

- упознавање књижевне умјетности,
- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима српске културне баштине,
- развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике,
- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумијевање, тумачење и оцењивање књижевноумјетничких дела,
- стјецанје употребних знања из теорије и повјести књижевности ради бољег разумијевања и успјешнијег проучавања умјетничких текстова,
- оспособљавање ученика да се исправно служе стручном литературом и другим изворима знања,
- ширење спознајног видика и потицање на критичко мишљење и оригинална гледишта,
- одгајање у духу опћег хуманистичког напретка и по начелу поштовања, чувања и богаћења културне и умјетничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима Републике Хрватске и свјетске заједнице,
- одгајање у духу (јежичне) толеранције према другим језицима и развијање љубави и поштовања према домовини у којој живимо,
- развијање умјећа у писаном и усменом изражавању,
- потицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и njegovanje културе дијалога,
- развијање јежичног сензибилитета и изражајних способности,
- потицање и развијање трајног интереса за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање,
- оспособљавање ученика да теоријска знања о јежичним појавима и правописној норми успјешно примјенују у пракси,
- оспособљавање ученика да се успјешно служе разним облицима изражавања (говорења) и одговарајућим функционалним стилевима у различитим говорним ситуацијама.

ПРВИ РАЗРЕД

Техника истраживања књижевноумјетничког дела. Књижевно дело и литература о djelu – примарни извори (књижевно djelo), секундарни извори (литература о djelu); техника читања књижевног djela; вођење билежака, рад у књијници, избор и распоред прикупљених података, зnanstveni instrumentarij (bibliografija, fus-nota).

Самостални писани uradak ученика.

Djela за obradbu:

Djevojka i košuta, Ljubavni rastanak – primjeri bogatstva izražavanja narodnog pjesnika (narodne lirске pjesme),

Лаза Костић: Међу јавом и мед сном,
 Женидба Милића барјактара,
 Бановић Страхиња – епска народна песма,
 Девојка бржа од коња – народна приповетка,
 Лаза Лазаревић: Први пут с оцем на јутрење – уметничка приповетка,
 Данило Киш: Рани јади – роман,
 Иво Андрић: Беседа приликом примања Нобелове награде 1961. године,
 О причи и причању.

КЊИЖЕВНОСТ СТАРОГ ВЕКА

Сумери, Стари Грци и Римљани – кратак преглед.

СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ КОД СРБА

Почеци словенске писмености; Значај рада Ћирила и Методија и њихових ученика. Најстарија словенска писма (глаголица, ћирилица); старословенски језик и рецензије старословенског језика; најстарији споменици јужнословенске културе (Самуилов натпис, Мирослављево јеванђеље).

Главне врсте средњовековне књижевности (црквена поезија, апокрифи, житија и похвале, биографије); међусобне везе и утицаји писане и усмене књижевности.

Свети Сава: Житије светог Симеона (биографија – одломак),

Теодосије: Житије св. Саве (одломак)

Јефимија: Похвала кнезу Лазару

Деспот Стефан Лазаревић: Слово љубве

Константин Филозоф: Житије деспота Стефана Лазаревића (о смрти Стефана Лазаревића, о Косовској бици)

Усмена предања о св. Сави (песме, приче, легенде)

Избор из савремене поезије:

Светислав Мандић: Рашки сликар

Милан Ракић: Симонида

Васко Попа: Каленић

СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНА ТРАДИЦИЈА МЕЂУ СРБИМА У ХРВАТској

Досељавање и доношење културних и црквених добара – преписивачка делатност у манастирима (Гомирје, Крупа, Крка, Ораховица и др.); рукописна књига и њена судбина – Вараždински апостол 1454., Апостол 1583. у манастиру Ораховица, ораховачки илуминатори; школе у манастирима из којих су израсли будући српски културни радници; Сава Мркаљ – први модерни реформатор српске ћирилице; Јефрем Ђорђевић – један од првих професора Московског универзитета (18. век).

НАРОДНА УСМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Поетика народне (усмене) књижевности: синкретизам, анимизам, аниматизам, магијски начин мишљења, магична моћ речи; стварање као подражавање природе; интензивност колективних осећања, нивелираност мишљења. Процес обликовања усмених творевина: усмени стваралац као представник своје средине, однос стваралац – дело – аудиторij; идентификовање слушаоца с казивачем; рецензија усмене средине; васпитавање усменим путем; чување дела која представљају јавно мишљење; индивидуалност усменог ствараоца и наслеђивање образаца, певач – казивач као чувар друштвеног, моралног и националног кодекса. Историјско предање.

Лаза Костић: Међу јавом и мед сном,
 Женидба Милића барјактара,
 Бановић Страхиња – епска народна,
 Девојка бржа од коња – народна приповијетка,
 Лаза Лазаревић: Први пут с оцем на јутрење – уметничка приповијетка,
 Данило Киш: Рани јади – роман,
 Иво Андрић: Беседа приликом примања Нобелове награде 1961. године,
 О причи и причању.

КЊИЖЕВНОСТ СТАРОГ ВИЈЕКА

Сумери, Стари Грци и Римљани – кратак преглед.

СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ КОД СРБА

Почеци словенске писмености; Значај рада Ћирила и Методија и њихових ученика. Најстарија словенска писма (глаголица, ћирилица); старословенски језик и рецензије старословенског језика; најстарији споменици јужнословенске културе (Самуилов натпис, Мирослављево еванђеље).

Главне врсте средњовековне књижевности (црквена поезија, апокрифи, житија и хвалоспјеви, биографије); међусобне везе и утицаји писане и усмене књижевности.

Свети Сава: Житије светог Симеона (биографија – улломак)

Теодосије: Житије св. Саве (улломак)

Јефимија: Похвала кнезу Лазару

Деспот Стефан Лазаревић: Слово љубве

Константин Филозоф: Житије деспота Стефана Лазаревића (о смрти Стефана Лазаревића, о Косовској бици)

Усмена предања о св. Сави (пјесме, приче, легенде)

Избор из савремене поезије:

Светислав Мандић: Рашки сликар

Милан Ракић: Симонида

Васко Попа: Каленић

СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНА ТРАДИЦИЈА МЕЂУ СРБИМА У ХРВАТској

Досељавање и доношење културних и црквених добара – преписивачка делатност у манастирима (Гомирје, Крупа, Крка, Ораховица и др.); рукописна књига и њезина судбина – Вараždински апостол 1454., Апостол 1583. у манастиру Ораховица, ораховачки илуминатори; школе у манастирима из којих су израсли будући српски културни радници; Сава Мркаљ – први модерни реформатор српске ћирилице; Јефрем Ђорђевић – један од првих професора Московског универзитета (18. столјеће).

НАРОДНА УСМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Поетика народне (усмене) књижевности: синкретизам, анимизам, аниматизам, магијски начин мишљења, магична моћ riječi; стварање као oponaшање природе; интензивност колективних осјећаја, уједначавање мишљења. Процес обликовања усмених творевина: усмени стваралац као представник своје средине, однос стваралац – djelo – auditorij; идентификовање слушаоца с казивачем; рецензија усмене средине; одгајање усменим путем; чување djela која представљају јавно мишљење; индивидуалност усменог ствараоца и наслеђивање образаца, певач – казивач као чувар друштвеног, моралног и националног кодекса. Повијесна предаја.

Типологија једноставнијих усмених облика. Трајност, врста усмене књижевности. Њихова основна обележја и разлике у функцији. Тематски кругови епске поезије. Јунаци – узор своје средине. Народна поезија као усмена историја вишег реда у формирању и трајању историјске свести – шири избор усмене поезије и прозе.

ЛИРСКА ПОЕЗИЈА

Српска дјевојка
Сунце се дјевојком жени

ЕПСКА ПОЕЗИЈА

Марко Краљевић и вила
Марко Краљевић укида свадбарину
Женидба краља Вукашина
Урош и Мрњавчевићи
Зидање Скадра
Смрт мајке Југовића
Диоба Јакшића
Ропство Јанковић Стојана
Почетак буне против дахија
Лектира: Женидба Максима Црнојевића

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

Приповетке
Јарац живодерац (приповетка са Баније)
Еро с онога свијета
Загонетке и питалице

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На делима која су предвиђена за изучавање у овом разреду понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови: лирско, епско, драмско песништво.

Лирске (женске) и епске (јуначке) песме.

Врсте народне лирске поезије, тематски кругови епске поезије. Лирско – епска песма, балада.

Епска поезија (одлике и подела на стих и прозу).

Епска поезија у стиху: епска песма, еп, епски јунак.

Епска поезија у прози: приповетка, новела, роман; једноставнији облици епске прозе: мит, предање, бајка, прича. Житије, животопис, биографија, похвала, слово.

Драмска поезија (одлике, подела); трагедија, комедија, драма у ужем смислу речи; подврсте комедије: фарса, водвиљ, бурлеска.

Драма и позориште. Драмски јунак.

Врсте стиха: хексаметар, десетерац; метрика; цезура.

Средства уметничког изражавања: епитет, поредба, персонификација, хипербола, градијација, антитеза, метафора, лирски паралелизам. Символ.

ЈЕЗИК

I ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ

Место језика у људском животу; битна својства језика; језик и комуникација.

II КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК (СТАНДАРДНИ)

Раслојавање језика. Језик, дијалект и социолект. Језичка норма и стандардизација. Књижевни (стандардни) језик. Књижевно језичке варијанте. Функционални стилови. Нестандардне језичке

Типологија једноставнијих усмених облика. Трајност, врста усмене књижевности. Њихова основна обилежја и разлике у функцији. Тематски кругови епске поезије. Јунаци – узор своје средине. Народна поезија као усмена повјест вишег реда у стварању и трајању повјесне свјести – шири избор усмене поезије и прозе.

ЛИРСКА ПОЕЗИЈА

Српска дјевојка
Сунце се дјевојком жени

ЕПСКА ПОЕЗИЈА

Марко Краљевић и вила
Марко Краљевић укида свадбарину
Женидба краља Вукашина
Урош и Мрњавчевићи
Зиданје Скадра
Смрт мајке Југовића
Диоба Јакшића
Ропство Јанковић Стојана
Почетак буне против дахија
Лектира: Женидба Максима Црнојевића

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

Приповетке
Јарац живодерац (приповетка с Баније)
Еро с онога свијета
Загонетке и питалице

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На дјелима која су предвиђена за проучавање у овом се разреду понављају, проширују, усвајају и систематизирају основни књижевнотеоријски појмови: лирско, епско, драмско pjesništvo.

Лирске (женске) и епске (јуначке) pjesме.

Врсте народне лирске поезије, тематски кругови епске поезије. Лирско-епска pjesма, balada.

Епска поезија (одлике и подјела на стих и прозу).

Епска поезија у стиху: епска pjesма, еп (spjev); епски јунак.

Епска поезија у прози: приповетка, novela, roman; једноставнији облици епске прозе: мит, предаја, бајка, прича. Житије, животопис, биографија, hvalospjev, govor.

Драмска поезија (значајке, подјела); tragedija, komedija, drama у ужем смислу riječi; подврсте комедије: farsa, vodvilj, burleska.

Драма и kazalište. Драмски јунак.

Врсте стиха: heksametar, deseterac; metrika; stanka (cezura).

Средства umjetničkog izražavanja: epitet, usporedba, personifikacija, hiperbola, gradacija, antiteza, metafora, lirski paralelizam. Simbol.

ЈЕЗИК

I. ОПЋИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ

Мјесто језика у људском животу; битна својства језика; језик и комуникација.

II. STANDARDNI ЈЕЗИК

Раслојавање језика. Језик, дијалект и социолект. Језичка норма и стандардизација. Стандардни језик. Standardno-jezične varijante. Funkcionalni stilovi. Nestandardne jezične varijante. Narječja i go-

варијанте. Наречја и говори српског језика. Дијалекатска основица српског књижевног језика. Књижевни језици на српском језичком подручју до 19. века (повезати с наставом књижевности).

III JEZICHI SISTEM I NAUKE KOJE SE NJIME BAVE

Фонетика. Језик као систем знакова. Фонетика и фонологија. Гласови и фонеме. Слог. Прозодија. Гласовне промене: асимилација, дисимилација, палатализација, јотовање, прелазак л у о.

Морфологија. Речи и морфеме. Врсте морфема. Морфологија у ужем смислу (промена речи). Синтакса. Реченица као језичка и комуникативна јединица. Лексикологија. Лексеми. Лексички фонд (речник, лексика). Граматике и речници српског језика и начин њихове употребе.

Главни систем српског књижевног језика (понављање и утврђивање систематизације гласова и њихових особина).

Фонолошки систем српског књижевног језика. Дистинктивна функција српских фонема, најважније варијанте фонема; динстиктивне опозиције и динстиктивне црте (показати на одабраним примерима).

Морфологија. Морфолошке алтернације и њихова улога у промени и творби речи.

Алтернација у српском књижевном језику (проширивање раније стечених знања). Правописна решења. Акцентски систем српског књижевног језика и његово обележавање. Клитике (проклитике и енклитике). Контрастирање акценатског система књижевног језика и регионалног дијалекта. Служење речником и утврђивање правилног акцента.

ПРАВОПИС

Основни принципи правописа српског књижевног језика. Правописи и правописни приручници. Писање великог слова.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I USMENO IZRAŽAVANJE

Артикулација гласова, књижевна акцентуација, мелодија реченице, јачина, висина тона, боја гласа, темпо изговора; пауза – логичка и психолошка и њихова изражајна функција; акценат речи, групе речи, реченице. Отклањање нестандартне акцентуације из ученичког говора. Изражајно казивање напамет научених краћих прозних и дијалогских текстова. Рецитовање стихова. Коришћење грамофонских плоча, звучних записа и сл. у подстицању, процени и снимању изражајног читања, казивања и рецитовања. Стилске вежбе. Функционални стилови: разговорни, књижевноуметнички.

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Акцентовање речи и обележавање акценатских целина. Правописне вежбе: писање великог слова.

Стилске вежбе: сажимање писменог састава уз појачавање његове информативности, отклањање сувишних речи и неприкладних израза. Домаћи писмени задаци. Два писмена школска задатка годишње.

ДРУГИ РАЗРЕД

БАРОКНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Геополитички и духовни оквири српског народа (Велика сеоба Срба).

Барокне тенденције у српској књижевности и њихови представници.

Гаврил Стефановић Венцловић (одломци дела)

Захарије Орфелин: Плач Србији

вори српског језика. Дијалектална основица српског стандардног језика. Књижевни језици на српском језичком подручју до 19. stoljeća (повезати с наставом књижевности).

III. JEZIČNI SUSTAV I ZNANOSTI KOJE SE NJIME BAVE

Фонетика. Језик као систем знакова. Фонетика и фонологија. Гласови и фонеме. Слог. Прозодија. Гласовне промене: асимилација, дисимилација, палатализације, јотовање, прелазак л у о.

Морфологија. Рijeчи и морфеме. Врсте морфема. Морфологија у ужем смислу (promjena riječi). Синтакса. Rečenica kao jezična i komunikativna jedinica. Leksikologija. Leksemi. Leksički fond (rječnik, leksik). Gramatike i rječnici srpskoga jezika i način njihove uporabe.

Главни систем српског стандардног језика (ponavljanje i utvrđivanje sistematizacije glasova i njihovih osobina).

Фонолошки систем српског стандардног језика. Дистинктивна функција српских фонема, најважније варијанте фонема; дистиктивне опозиције и дистиктивне црте (pokazati na odabranim primjerima).

Морфологија. Морфолошке алтернације и њихова улога у промени и творби riječi.

Алтернација у српском стандардном језику (proširivanje ranije stečenih znanja). Pravopisna rješenja. Naglasni sustav srpskog standardnog jezika i njegovo obilježavanje. Nenaglasnice (prednaglasnice i zanaglasnice). Usporedba naglasnog sustava standardnog jezika i regionalnog dijalekta. Služenje rječnikom i utvrđivanje pravilnog naglasaka.

ПРАВОПИС

Основна начела правописа српског стандардног језика. Правописи и правописни приручници. Писање великог слова.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Артикулација гласова, нагласни систем стандардног језика, мелодија реченице, јачина, висина тона, боја гласа, темпо изговора; логичка и психолошка пауза и њена изражајна функција; нагласак riječi, skupine riječi, rečenice. Ispravljanje nestandardnog naglašavanja riječi u učeničkom govoru. Izražajno govorenje napamet naučenih kraćih prozних i dijaloških tekstova. Krasnoslovljenje stihova. Uporaba gramofonskih ploča, zvučnih zapisa i sl. u poticanju, procjeni i snimanju izražajnog čitanja, izražavanja (govorenja) i krasnoslovljenja. Stilske vježbe. Funkcionalni stilovi: razgovorni, književnoumetnički.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Нagлашавање riječi и обilježavanje naglasних cjelina. Pravopisne vježbe: pisanje velikog slova.

Стилске вјежбе: саžимање писаног састава уз појачавање његове информативности, отклањање сувишних riječi и неприкладних израза. Domaće zadaće. Dvije školske zadaće годишње.

ДРУГИ РАЗРЕД

BAROKNE TENDENCIJE U SRPSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Геополитички и духовни оквири српског народа (Velika seoba Srba).

Барокне тенденције у српској књижевности и њихови представници.

Гаврил Стефановић Венцловић (ulomci djela)

Захарије Орфелин: Плач Србији

ПРОСВЕТИТЕЉСТВО

Реформаторски покрет у Европи: култ разума, прогрес, природно право, верска толеранција и утицај на српску књижевност.

Доситеј Обрадовић: Писмо Харалампију, Живор и прикљученија

Ј. Стерија Поповић: Тврдица и Покондирена тиква

КЛАСИЦИСТИЧКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Лукијан Мушички: Харфа шишатовачка

РОМАНТИЗАМ

Романтизам у Европи и код Срба. Поетика романтизма: однос према традицији и просветитељству, одлике стила, жанрова и мотивско – тематских тенденција, развој лирике, драме – трагедије и мешовитих облика.

Сава Мркаљ – први модерни реформатор српске ћирилице: Слово дебелог јер либо азбукотротрес, 1810., Будим.

В. С. Караџић – реформатор српског језика и правописа. (одломак из Предговора српском рјечнику)

О подјели и постању народних пјесама

Критика на роман Љубомир у Јелисиуму

Житије хајдук Вељка Петровића

Вук као књижевни критичар, историјски писац, сакупљач народних умотворина, преводилац Новог завјета.

Б. Радичевић: Кад млидијих умрети, Ђачки растанак

Петар Прерадовић: Зора пуца биће дана, Мртва љубав

П. П. Његош: Горски вијенац

Ђ. Јакшић: Орао, На Липару, Јелисавета кнегиња црногорска

З. Ј. Јовановић: Ђулићи, Ђулићи увеоци, Јутутунска народна химна

Л. Костић: Међу јавом и мед сном, Santa Maria della Salute, Максим Црнојевић

ЈЕЗИК

I КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

Почетак стандардизације књижевног језика и правописа код Срба у првој половини 19. века. Основни принципи српске књижевне норме. Правописни договори: Бечки договор 1850. и Новосадски договор 1953. године.

Екавски и ијекавски изговор. Ћирилица и латиница. Функционални стилови српског књижевног језика. Приручници за неговање језичке културе. Језичка толеранција.

II МОРФОЛОГИЈА (У УЖЕМ СМISЛУ)

Врсте речи. Промењиве и непромењиве речи. Морфолошке и класификационе категорије речи. Именице. Именичке категорије (падеж, род, број). Врсте именица и деklinација. Придеви. Придевске категорије (род, број падеж, вид, степен поређења). Врсте придева. Карактеристике деklinације и копмарације придева. Заменице. Именичке заменице, придевске заменице. Основно о промени заменица. Бројеви: редни и главни. Врсте главних бројева: основни бројеви, збирни бројеви, бројне именице, бројни придеви. Глаголи. Непрелазни, прелазни и повратни глаголи. Подела глагола по виду. Морфолошке глаголске категорије: време и начин; лице и број; стање; потврдно/одрично. Основно о коњугацији. Прилози. Врсте прилога. Помоћне речи: предлози, везници и речце. Узвизи.

ПРОСВЈЕТИТЕЉСТВО

Реформаторски покрет у Европи: култ разума, напредак, природно право, вјерска толеранција и утицај на српску књижевност.

Доситеј Обрадовић: Писмо Харалампију, Живор и прикљученија

Ј. Стерија Поповић: Тврдица и Покондирена тиква

КЛАСИЦИСТИЧКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Лукјан Мушички: Харфа шишатовачка

РОМАНТИЗАМ

Романтизам у Европи и код Срба. Поетика романтизма: однос према традицији и просвјетитељству, одлике стила, жанрова и мотивско-тематских тенденција, развој лирике, драме – трагедије и мјешовитих облика.

Сава Мркаљ – први модерни реформатор српске ћирилице: Слово дебелог јер либо азбукотротрес, 1810., Будим

В. С. Караџић – реформатор српског језика и правописа (уломак Предговора српском рјечнику)

О подјели и постању народних пјесама

Критика на роман Љубомир у Јелисиуму

Житије хајдук Вељка Петровића

Вук као књижевни критичар, повјесни писац, сакупљач народних умотворина, преводилац Новог завјета.

Б. Радичевић: Кад млидијих умрети, Ђачки растанак

Петар Прерадовић: Зора пуца биће дана, Мртва љубав

П. П. Његош: Горски вијенац

Ђ. Јакшић: Орао, На Липару, Јелисавета кнегиња црногорска

З. Ј. Јовановић: Ђулићи, Ђулићи увеоци, Јутутунска народна химна

Л. Костић: Међу јавом и мед сном, Santa Maria della Salute, Максим Црнојевић

ЈЕЗИК

I. STANDARDNI ЈЕЗИК

Почетак стандардизације књижевног језика и правописа код Срба у првој половини 19. столјећа. Основна начела српске standardne нормe. Правописни договори: Бечки договор 1850. и Новосадски договор 1953. године.

Екавски и ијекавски изговор. Ћирилица и латиница. Функционални стилови српског standardnog језика. Приручници за неговање језичке културе. Језичка толеранција.

II. MORFOLOGIЈА (U UŽEM SMISLU)

Врсте riječi. Promjenjive i nepromjenjive riječi. Morfološke i klasifikacijske kategorije riječi. Imenice. Imeničke kategorije (padež, rod, broj). Vrste imenica i sklonidba (deklinacija). Pridjevi. Pridjevske kategorije (rod, broj padež, vid, stupanj usporedbe). Vrste pridjeva. Karakteristike sklonidbe i stupnjevanja (komparacije) pridjeva. Zamjenice. Imeničke zamjenice, pridjevske zamjenice. Основно о промени zamjenica. Бројеви: редни и главни. Врсте главних бројева: основни бројеви, збирни бројеви, бројевне imenice, бројевни pridjevi. Глаголи. Nепријелазни, пријелазни и повратни глаголи. Podjela глагола по виду. Morfološke глаголске категорије: vrijeme и način; lice и broj; stanje; потврђивање/nijekанје. Основно о коњугацији. Prilozi. Врсте прилога. Помоћне riječi: prijedlozi, veznici и riječце. Uzvici.

III ПРАВОПИС

Састављено и растављено писање речи. Правописни знаци. Скраћенице. Растављање речи на крају реда.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Причање догађаја и доживљаја. Описивање бића, предмета, радњи, појава (тачно, верно, сажето). Самостално излагање у функцији интерпретације књижевног текста. Уочавање језичких поступака и стилогених места књижевног текста. Дијалог у функцији обраде текста. Изражајно казивање напамет научених лирских песама и краћих монолошких текстова. Усвајање ортоепске норме и усвајање вештине говорења. Стилске вежбе. Функционални стилови: научни.

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Правописне вежбе: писање бројева и одричних облика глагола. Писање скраћеница. Писмени задатак. Израда плана писменог задатка, усавршавање текста, писање побољшане верзије (уношење нових података, отклањање безначајних појединости). Два школска писмена задатка годишње.

ТРЕЋИ РАЗРЕД

РЕАЛИЗАМ

Реалистичка књижевна струјања у Европи и утицај на српску књижевност. Оквири српског реализма у контексту европских реалистичких кретања. Поетика реализма: однос према стварности, ослонац на позитивистичку слику света, доминација прозе, принципи: типичност, објективност, амбијент, социјални мотиви, карактеристике књижевног лика, стила. Поетика реализма у српској књижевности:

Светозар Марковић:	Певање и мишљење, Реалност у поезији
Ј. Игњатовић:	Вечити младожења
М. Глишић:	Глава шећера
Л. Лазаревић:	Све ће то народ позлатити, Ветар, Први пут с оцем на јутрење
С. Матавуљ:	Бакоња фра Брне, Пилипенда
С. Сремац:	Зона Замфирова, Поп Ћира и поп Спира
Б. Нушић:	Сумњиво лице, Покојник, Народни посланик
В. Илић:	У позну јесен, Сиво, суморно небо, Запуштени источник
Р. Домановић:	Данга, Вођа, Марко Краљевић по други пут међу Србима

НАТУРАЛИЗАМ

Естетика натурализма: наглашавање мрачних порива у човеку, натуралистичност у амбијенту, фотографска тачност. Светолик Ранковић: Сеоска учитељица

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Причање догађаја и доживљаја (приказивање осећања). Описивање бића, предмета, радњи и појава. Самостално излагање књижевног текста. Уочавање језичких поступака и стилогених места књижевног текста. Дијалог у функцији обраде текста. Изражајно казивање напамет научених лирских песама и краћих монолошких текстова.

III. PRAVOPIS

Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi. Pravopisni znakovi. Skraćenice. Rastavljanje riječi na kraju retka.

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Pričanje događaja i doživljaja. Opisivanje bića, predmeta, radnji, pojava (tačno, vjerno, sažeto). Samostalno izlaganje u funkciji interpretacije književnog teksta. Uočavanje jezičnih postupaka i stilogenih mjesta književnog teksta. Dijalog u funkciji obradbe teksta. Izražajno govorenje napamet naučenih lirskih pjesama i kraćih monoloških tekstova. Usvajanje ortoepske norme i usvajanje vještine govorenja. Stilske vježbe. Funkcionalni stilovi: znanstveni.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Pravopisne vježbe: pisanje brojeva i niječnih oblika glagola. Pisanje skraćenica. Pisani uradak. Izrada plana pismenog uratka, usavršavanje teksta, pisanje poboljšane verzije (unošenje novih podataka, otklanjanje beznačajnih pojediniosti). Dvije školske zadaće godišnje.

TREĆI RAZRED

REALIZAM

Realistička književna strujanja u Europi i utjecaj na srpsku književnost. Okviri srpskog realizma u kontekstu europskih realističkih kretanja. Poetika realizma: odnos prema stvarnosti, oslonac na pozitivističku sliku svijeta, dominacija proze, načela: tipičnost, objektivnost, ambijent, socijalni motivi, karakteristike književnog lika, stila. Poetika realizma u srpskoj književnosti:

Svetozar Marković:	Pevanje i mišljenje, Realnost u poeziji
J. Ignjatović:	Večiti mladoženja
M. Glišić:	Glava šećera
L. Lazarević:	Sve će to narod pozlatiti, Vetar, Prvi put s ocem na jutrenje
S. Matavulj:	Bakonja fra Brne, Pilipenda
S. Sremac:	Zona Zamfirova, Pop Ćira i pop Spira
B. Nušić:	Sumnjivo lice, Pokojnik, Narodni poslanik
V. Ilić:	U poznu jesen, Sivo, sumorno nebo, Zapuštene istočnik
R. Domanović:	Danga, Vođa, Marko Kraljević po drugi put među Srbima

NATURALIZAM

Estetika naturalizma: naglašavanje mračnih nagona u čovjeku, naturalizam u okolini, fotografska točnost. Svetolik Ranković: Seoska učiteljica

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Pričanje događaja i doživljaja (prikazivanje osjećaja). Opisivanje bića, predmeta, radnji i pojava. Samostalno izlaganje književnog teksta. Uočavanje jezičnih postupaka i stilogenih mjesta književnog teksta. Dijalog u funkciji obradbe teksta. Izražajno govorenje napamet naučenih lirskih pjesama i kraćih monoloških tekstova.

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Правописне вежбе: писање страних имена, великог и малог слова, титула и сл.

Писмени састави: план и усавршавање текста, описивање пејзажа са емоцијама.

МОДЕРНА

Модерна у европској и српској књижевности. Поетика модерне (импресионизам и симболизам).

Богдан Поповић:	Антологија новије српске лирике (Предговор)
Алекса Шантић:	Моја отаџбина, Претпразничко вече, Вече на шкољу
Сима Пандуровић:	Светковина, Родна грудa
Јован Дучић:	Залазак сунца, Сунцокрети, Јабланови
Милан Ракић:	Јасика, Искрена песма, Долап, Наслеђе
Владислав Петковић Дис:	Тамница, Можда спава, Нирвана
Борисав Станковић:	У ноћи, Коштана, Нечиста крв
Јован Скерлић:	О Коштани
Петар Кочић:	Јазавац пред судом, Мрачајски прото
Вељко Милићевић:	Беспућа

ЈЕЗИК

СИНТАКСА

Реченице у ширем смислу (комуникативне) и реченице у ужем смислу (предикатске). Речи (лексеми и морфосинтаксичке речи). Идентификовање морфосинтаксичких речи. Пуне речи (именичке, придевске, прилошке и глаголи) и помоћне речи (предлози, везници и речце). Синтагма. Врсте синтагми (именичке, придевске, прилошке и глаголске). Основне конструкције (и њихови модели) предикатске реченице: субјекатско – предикатска конструкција, рекцијске конструкције (с правим и неправим објектом), копулативне конструкције (с именским и прилошким предикатима). Прилошке одредбе. Безличне реченице. Реченице с логичким субјектом. Реченице с пасивном конструкцијом. Реченице с безличном конструкцијом. Именичке синтагме. Типови атрибута. Апозитив и апозиција. Падезни систем. Појам падежног система и предлошко – падежних конструкција. Падежна синонимија. Конгруенција: дефиниција и основни појмови; граматичка и семантичка конгруенција. Систем зависних реченица. Обележја зависних реченица. Главне врсте зависних реченица: изричне (са управним и неуправним говором), односне, месне, временске, узрочне, условне, допунске, намерне, поредбене и последичне. Везнички изрази. Систем независних реченица. Општи појмови и врсте. Обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице. Глаголски вид. Главна видска значења и начин њиховог обележавања. Глаголска времена и глаголски начини – основни појмови. Временска и модална значења личних глаголских облика презентa, перфекта, крњег перфекта, аориста, имперфекта, плусквaмперфекта, футура другог, кондиционала (потенцијала и императивa). Напоредне конструкције (координација). Појам и обележавање напоредног односа. Главни типови напоредних конструкција: саставне, раставне, супротне, искључне, закључне и градационе. Комуникативна кохезија. Начин успостављања веза између делова текста. Специјални типови независних реченица.

Два школска писмена задатка.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Pravopisne vježbe: pisanje stranih imena, velikog i malog slova, titula i sl.

Pisani sastavi: plan i usavršavanje teksta, opisivanje pejzaža s emocijama.

MODERNA

Moderna u europskoj i srpskoj književnosti. Poetika moderne (impresionizam i simbolizam).

Bogdan Popović:	Antologija novije srpske lirike (Predgovor)
Aleksa Šantić:	Moja otadžbina, Pretprazničko veče, Veče na školju
Sima Pandurović:	Svetkovina, Rodna gruda
Jovan Dučić:	Zalazak sunca, Suncokreti, Jablanovi
Milan Rakić:	Jasika, Iskrena pesma, Dolap, Nasleđe
Vladislav Petković Dis:	Tamnica, Možda spava, Nirvana
Borisav Stanković:	U noći, Koštana, Nečista krv
Jovan Skerlić:	O Koštani
Petar Kočić:	Jazavac pred sudom, Mračajski proto
Veljko Miličević:	Bespuća

ЈЕЗИК

СИНТАКСА

Rečenice u širem smislu (komunikativne) i rečenice u užem smislu (predikatne). Riječi (leksemi i morfosintaktičke riječi). Uočavanje morfosintaktičkih riječi. PUNE RIJEČI (imeničke, pridjevske, priložne i glagoli) i pomoćne riječi (prijedlozi, veznici i riječce). Sintagma. Vrste sintagmi (imeničke, pridjevske, priložne i glagolske). Osnovne konstrukcije (i njihovi modeli) predikatne rečenice: subjektno-predikatna konstrukcija, rekcijske konstrukcije (s pravim i nepravim objektom), kopulativne konstrukcije (s imenskim i priložnim predikatima). Priložne odredbe. Bezlične rečenice. Rečenice s logičkim subjektom. Rečenice s pasivnom konstrukcijom. Rečenice s bezličnom konstrukcijom. Imeničke sintagme. Tipovi atributa. Apozitiv i apozicija. Padežni sustav. Pojam padežnog sustava i prijedložno-padežnih konstrukcija. Padežna sinonimija. Sročnost (kongruencija): definicija i osnovni pojmovi; gramatička i semantička sročnost. Sustav zavisnih rečenica. Obilježja zavisnih rečenica. Glavne vrste zavisnih rečenica: izrične (s upravnim i neupravnim govorom), odnosne, mjesne, vremenske, uzročne, uvjetne, dopunske, namjerne, poredbene i posljedične. Veznički izrazi. Sustav nezavisnih rečenica. Opći pojmovi i vrste. Obavještajne, upitne, zapovjedne, željne i usklične rečenice. Glagolski vid. Glavna vidska značenja i način njihovog obilježavanja. Glagolska vremena i glagolski načini – osnovni pojmovi. Vremenska i modalna značenja ličnih glagolskih oblika prezenta, perfekta, krnjeg perfekta, aorista, imperfekta, pluskvamperfekta, futura drugog, kondicionala (potencijala i imperativa). Usporedne konstrukcije (koordinacija). Pojam i obilježavanje usporednog odnosa. Glavni tipovi usporednih konstrukcija: sastavne, rastavne, suprotne, isključne, zaključne i gradacijske. Komunikativna kohezija. Način uspostavljanja veza između dijelova teksta. Posebni tipovi nezavisnih rečenica.

Dvije školske zadaće.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

Европска књижевност у првим деценијама двадесетог века: манифести футуризма, експресионизма и надреализма; књижевни покрети и струје у српској књижевности између два рата (експресионизам, надреализам, социјална књижевност).

МОДЕРНИСТИЧКА КРЕТАЊА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Исидора Секулић: Писма из Норвешке
 Вељко Петровић: Салашар
 Милутин Бојић: Плава гробница
 Душан Васиљев: Човек пева после рата
 Милош Црњански: Суматра, Стражилово, Сеобе
 Иво Андрић: Ex Ponto, Немири, Пут Алије Ђерзелеза
 Момчило Настасијевић: Туга у камену
 Растко Петровић: Људи говоре
 Иво Андрић: На Дрини ћуприја, Проклета авлија
 Часописи: Zenit, Србобран, Далматински магазин, Српска ријеч, Просвјета

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним делима понављају се, проширују и усвајају основни књижевнотеоријски појмови. Лирика. Модерна лирска песма. Песма у прози. Стих: једанаестерац, дванаестерац, слободан стих. Средства књижевноуметничког изражавања: метонимија, синегдоха, парадокс, алузија, реторско питање, инверзија, елипса, рефрен и сл.

Епика: облици уметничког изражавања – причање, описивање (дескрипција), дијалог, монолог, унутрашњи монолог, доживљени говор, казивање у првом, другом и трећем лицу.

Драма: драма у ужем смислу (особине); модерна драма (психолошка, симболистичка, импресионистичка); драмска ситуација; сценски језик (визуелни и акустички сценски знакови); публика, глумац, глума, режија, лектор, сценограф.

СТВАРАЛАШТВО У НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ БОРБИ

Специфичности уметничког стварања у ратним условима, основне форме – поезија (дистих); усмене и писане форме.

На Кордуну гроб до гроба
 То је било дванајстог јуна
 Б. Ђопић: Пјесма мртвих пролетера, На Петровачкој цести
 Михаило Лалић: Долина јаворова
 Владимир Поповић: Очи

САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Битна обележја и најзначајнији представници светске и српске књижевности. Избор из светске лирике 20. века за лектуру.

Десанка Максимовић: Избор из поезије
 Владан Десница: Прољећа Ивана Галеба, Зимско љетовање
 Бранко Ђопић: Башта слезове боје
 Стеван Раичковић: Камена успаванка
 Миодраг Павловић: Реквијем
 Васко Попа: Кора
 Меша Селимовић: Дервиш и смрт
 Михаило Лалић: Зло прољеће, Лелејска гора
 Добрица Ђосић: Корени, Време смрти
 Александар Тишма: Употреба човека
 Антоније Исаковић: Кроз грање небо

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

Европска књижевност у првим десетљећима двадесетог столјећа: манифести футуризма, експресионизма и надреализма; књижевни покрети и струје у српској књижевности између два рата (експресионизам, надреализам, социјална књижевност).

МОДЕРНИСТИЧКА КРЕТАЊА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Isidora Sekulić: Pisma iz Norveške
 Veljko Petrović: Salašar
 Milutin Bojić: Plava grobnica
 Dušan Vasiljev: Čovek peva posle rata
 Miloš Crnjanski: Sumatra, Stražilo, Seobe
 Ivo Andrić: Ex Ponto, Nemiri, Put Alije Đerzeleza
 Momčilo Nastasijević: Tuga u kamenu
 Rastko Petrović: Ljudi govore
 Ivo Andrić: Na Drini ćuprija, Prokleta avlija
 Časopisi: Zenit, Srbobran, Dalmatinski magazin, Srpska riječ, Prosvjeta

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним djelima понављају се, проширују и усвајају основни књижевнотеоријски појмови. Лирика. Модерна лирска песма. Пјесма у прози. Стих: једанаестерац, дванаестерац, слободни стих. Средства књижевноуметничког изражавања: метонимија, синегдоха, парадокс, алузија, реторско питање, инверзија, елипса, рефрен и сл.

Епика: облици уметничког изражавања – причање, описивање (дескрипција), дијалог, монолог, унутрашњи монолог, доживљени говор, причање у првом, другом и трећем лицу.

Драма: драма у ужем смислу (особине); модерна драма (психолошка, симболистичка, импресионистичка); драмска ситуација; сценски језик (визуелни и акустички сценски знакови); публика, глумац, глума, режија, лектор, сценограф.

СТВАРАЛАШТВО У НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ БОРБИ

Специфичности уметничког стварања у ратним условима, основне форме – поезија (дистих); усмене и писане форме.

Na Kordunu grob do groba
 To je bilo dvanajstoga juna
 B. Ćopić: Pjesma mrtvih proletera, Na Petrovačkoj cesti
 Mihailo Lalić: Dolina javorova
 Vladimir Popović: Oči

САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Битна обележја и најзначајнији представници свјетске и српске књижевности. Избор из свјетске лирике 20. столјећа за лектуру.

Desanka Maksimović: Izbor iz poezije
 Vladan Desnica: Proljeća Ivana Galeba, Zimsko ljetovanje
 Branko Ćopić: Bašta sljuzove boje
 Stevan Raičković: Kamena uspavanka
 Miodrag Pavlović: Rekvijem
 Vasko Popa: Kora
 Meša Selimović: Derviš i smrt
 Mihailo Lalić: Zlo proljeće, Lelejska gora
 Dobrica Ćosić: Koreni, Vreme smrti
 Aleksandar Tišma: Upotreba čoveka
 Antonije Isaković: Kroz granje nebo

Бранко Миљковић: Ватра и ништа
 Данило Киш: Енциклопедија мртвих
 Душан Ковачевић: Балкански шпијун
 Избор из савремене српске књижевности за лектуру.

МЕМОАРСКА КЊИЖЕВНОСТ

Меша Селимовић: Сјећања
 Гојко Николиш: Коријен, стабло, паветина

ИЗБОР КЊИЖЕВНИХ КРИТИКА И ЕСЕЈА:

И. Секулић, Б. Михајловић-Михиз, Милан Кашанин, Петар Џаџић, Никола Милошевић, Драган Јеремић, Димитрије Вученов, Станко Кораћ и др.

За лектуру по избору локални ствараоци (Ђорђе Радишић, Ђорђе Нешић, Живка Комленац, Небојша Деветак и др.).

ЈЕЗИК

I TVORBA REČI

Основни појмови о извођењу (деријацији) речи. Важнији модели за извођење именица, придева и глагола. Основни појмови о творби сложеница. Полусложенице. Правописна решења.

II LEKSIKOLOGIJA (SA ELEMENTIMA TERMINOLOGIJE I FRAZELOGIJE)

Значењски (семантички) и формални односи међу лексемама: синонимија; антонимија; полисемија и хомонимија; метафорична и метонимијска значења. Стилска вредност лексема: лексика и функционални стилови; поетика лексика, варијантска лексика, дијалектизми и регионализми; архаизми и историзми; жаргонизми и вулгаризми. Речи из страних језика и калкови (дословне преведенице) и однос према њима. Речници страних речи. Разумевање најважнијих префикса и суфикса пореклом из класичних језика. Основни појмови о терминологији и терминима. Терминолошки речници. Основни појмови о фразеологији и фразеолошким јединицама. Клишеји и помодни изрази.

ПРАВОПИС

Транскрипција речи из страних језика (основни принципи и примери).

ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ

Еволуција језика. Развој језика у људској врсти, у друштву и код појединца. Настанак и развој писма. Језик, култура и друштво. Типови језика. Језици у свету. Језичке сродности.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I USMENO IZRAŽAVANJE

Казивање и рецитоване напамет научених књижевноуметничких текстова. Извештавање о друштвеним и културним збивањима. Коментарисање (спортских утакмица, културних манифестација, друштвених збивања). Стилистика. Функционални стилови: публицистички. Реторика (појам и врсте); историја и подела; разговор, говор. Однос између говорника и аудиторијума. Вежбе јавног говорења пред аудиторијумом.

II PISANO IZRAŽAVANJE

Стилистика. Лексичка синонимија и вишезначност речи. Појачавање и ублажавање исказа: обично, ублажено и увећано значење речи; пренесена значења речи.

Branko Miljković: Vatra i ništa
 Danilo Kiš: Enciklopedija mrtvih
 Dušan Kovačević: Balkanski špijun
 Izbor iz suvremene srpske književnosti za lekturu.

MEMOARSKA KNJIŽEVNOST

Meša Selimović: Sjećanja
 Gojko Nikoliš: Korijen, stablo, pavetina

IZBOR KNJIŽEVNIH KRITIKA I ESEJA:

I. Sekulić, B. Mihajlović-Mihiz, Milan Kašanin, Petar Džadžić, Nikola Milošević, Dragan Jeremić, Dimitrije Vučenov, Stanko Korać i dr.

За лектуру по избору локални ствараоци (Ђорђе Радишић, Ђорђе Нешић, Живка Комленац, Небојша Деветак и др.).

JEZIK

I. TVORBA RIJEČI

Основни појмови о извођењу (деријацији) riječi. Важнији модели за извођење imenica, pridjeva и глагола. Основни појмови о творби сложенца. Polusloženice. Pravopisna rješenja.

II. LEKSIKOLOGIJA (S ELEMENTIMA TERMINOLOGIJE I FRAZELOGIJE)

Значењски (семантички) и формални односи међу лексемима: синонимија; антонимија; полисемија и хомонимија; метафорична и метонимијска значења. Стилска вредност лексема: лексика и функционални стилови; поетика лексика, лексичке варијанте, дијалектизми и регионализми; архаизми и историзми; жаргонизми и вулгаризми. Riječi из страних језика и калкови (doslovne prevedenice) и однос према њима. Rječnici страних riječi. Razumijevanje najvažnijih prefiksa и sufiksa podrijetlom из klasičnih jezika. Основни појмови о терминологији и терминима. Terminološki rječnici. Основни појмови о фразеологији и фразеолошким јединицама. Клишеји и помодни изрази.

PRAVOPIŠ

Транскрипција riječi из страних језика (osnovna načela и primjeri).

OPĆI POJMOVI O JEZIKU

Еволуција језика. Развој језика у људској врсти, у друштву и код појединца. Настанак и развој писма. Језик, култура и друштво. Tipovi језика. Језици у свијету. Језичке сродности.

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Govorenje и krasnoslovljenje napamet naučenih književnomjetničkih tekstova. Izvještavanje о друштвеним и kulturnim zbivanjima. Komentiranje (sportskih utakmica, kulturnih manifestacija, društvenih zbivanja). Stilistika. Funkcionalni stilovi: publicistički. Retorika (pojam и vrste); povijest и podjela; razgovor, govor. Odnos između govornika и slušateljstva. Vježbe јавног govorenja pred slušateljstvom.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Stilistika. Leksička синонимија и вишезначност riječi. Pojačavanje и ublažavanje iskaza: obično, ublaženo и uvećano značenje riječi; пренесена значења riječi.

Писмене вежбе: новинарска вест, чланак, извештај, интервју, коментар и сл.

Писмени приказ књижевно – сценског или филмског дела.

Лирика. Лирско изражавање: стваралачке могућности посредовања језика између свести и стварности; асоцијативно повезивање разнородних појмова; читаочева рецепција; јединство звукова, ритмова, значења и смисла.

Епика. Структурни чиниоци прозног књижевноуметничког дела: објективно и субјективно приповедање; фиктивни приповедач; свезнајући приповедач; ток свести; уметничко време; уметнички простор; начело интеграције.

Типови романа: роман лика, простора, степености, прстенасти, паралелни; роман тока свести; роман – есеј; дефабулизован роман.

Драма: структура и композиција драме; антидрама; антијунак.

Драма и позориште, радио, телевизија, филм.

Путопис. Есеј. Књижевна критика. Стилистика. Функционални стилови: административно – пословни (молба, жалба, пословно писмо).

Облици писменог изражавања. приказ, осврт, расправа, књижевне паралеле, есеј (вежбе).

ПРАВОПИС

Вежбе знакова интерпункције, писмени задаци сложенијих захтева са читањем и анализом на часу. Слојевита структура књижевноуметничког дела: слој звучања, слој значења, слој приказаних предмета, слој идеја, динамичност структуре.

Методологија проучавања књижевности. Позитивистичка метода, психолошка, феноменолошка, структуралистичка. Теорија рецепције. Плурализам метода и њихов суоднос. Стварање књижевноуметничког дела и проучавање књижевности (стваралачки, продуктивни и теоријски односи према књижевности). Читалац, писац и књижевно дело. Књижевна култура. Књижевнотеоријски појмови се на наведеним делима понављају, проширују, усвајају и систематизују.

Два писмена школска задатка годишње.

ПРОГРАМ СРПСКОГ ЈЕЗИКА СТРУЧНЕ ШКОЛЕ IV СТЕПЕН СТРУЧНОСТИ

Недељна сатница српског језика је иста као и хрватског језика у школама са наставом на српском језику, 3 или 4 часа, зависно од програма стручне школе.

УВОД

Назив наставног предмета је српски језик. Програм је намењен средњим стручним школама у Републици Хрватској у којима се настава изводи на српском језику и ћириличној писму (модел А).

Наставни предмет Српски језик обухвата 3 подручја:

- српски језик,
- српска књижевност и
- култура изражавања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе српског језика и књижевности јесте образовање и васпитавање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичног ума и оплемењеног језика и укуса.

Задаци наставе српског језика и књижевности:

- упознавање књижевне уметности,

Писмене вежбе: новинарска вјест, чланак, извештај, интервју, коментар и сл.

Писмени приказ књижевно-сценског или филмског djela.

Лирика. Лирско изражавање: стваралачке могућности посредовања језика између свјести и збилје; асоцијативно повезивање разнородних појмова; читатељева рецепција; јединство звукова, ритмова, значења и смисла.

Епика. Структурни чиниоци прозног књижевноуметничког djela: објективно и субјективно приповједанје; фиктивни приповједач; свезнајући приповједач; струја свјести; уметничко вријеме; уметнички простор; начело интеграције.

Типови романа: роман лика, простора, степености, прстенасти, паралелни; роман струје свјести; роман-есеј; дефабулирани роман.

Драма: структура и композиција драме; антидрама; антијунак.

Драма и казалиште, радио, телевизија, филм.

Путопис. Есеј. Књижевна критика. Стилистика. Функционални стилови: административно- пословни (молба, жалба, пословно писмо).

Облици писаног изражавања: приказ, осврт, расправа, књижевне успоредабе, есеј (вежбе).

ПРАВОПИС

Вежбе билежења интерпункцијских знакова, сложенији писани задаци с читањем и анализом на satu. Слојевита структура књижевноуметничког djela: слој звучности, слој значења, слој приказаних предмета, слој идеја, динамичност структуре.

Методологија проучавања књижевности. Позитивистичка, психолошка, феноменолошка, структуралистичка метода. Теорија рецепције. Плурализам метода и њихов суоднос. Стварање књижевноуметничког djela и проучавање књижевности (стваралачки, продуктивни и теоријски односи према књижевности). Читатељ, писац и књижевно djelo. Књижевна култура. Књижевнотеоријски појмови се на наведеним djelima понављају, проширују, усвајају и систематизирају.

Двије школске задатке годишње.

ПРОГРАМ СРПСКОГ ЈЕЗИКА СТРУКОВНЕ ШКОЛЕ IV. СТУПАЊ СТРУЧНОСТИ

Тједна сатница српског језика је иста као и хрватског језика у школама с наставом на српском језику, 3 или 4 сата, зависно од програма струковне школе.

УВОД

Назив наставног предмета је Српски језик. Програм је намењен средњим струковним школама у Републици Хрватској у којима се настава изводи на српском језику и ћириличној писму (модел А).

Наставни предмет Српски језик обухвата 3 подручја:

- српски језик,
- српска књижевност и
- култура изражавања.

ЦИЉ И ЗАДАЋЕ

Циљ наставе српског језика је образовање и одгајање ученика као слободне, креативне и културне особе, критичког дућа и оплемењеног језика и укуса.

Задатке наставе српског језика:

- упознавање књижевне уметности,

- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима српске културне баштине,
- развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике,
- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела,
- обезбеђивање функционалних знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова,
- оспособљавање ученика да се поуздано служе стручном литературом и другим изворима знања,
- ширење сазнајног видика и подстицање на критичко мишљење и оригинална гледишта,
- васпитавање у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима Републике Хрватске и светске заједнице,
- васпитавање у духу језичке толеранције према другим језицима и развијање љубави и поштовања према домовини у којој живимо,
- развијање умећа у писменом и усменом изражавању,
- подстицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и неговање културе дијалога,
- развијање језичког сензибилитета и изражајних способности,
- подстицање и развијање трајног интересовања за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање,
- оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси,
- оспособљавање ученика да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим функционалним стилевима у различитим говорним ситуацијама.

I РАЗРЕД

ЈЕЗИК

ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ

Језик као средство комуникације (основни појмови). Основни појмови о књижевном (стандардном) језику. Његов национални и културни значај. Однос књижевног језика и дијалекта. Књижевно-језичка култура и њен значај. Наречја и говори српског језика (подела, називи, особине). Књижевни језик.

ЈЕЗИЧКИ СИСТЕМ И НАУКЕ КОЈЕ СЕ ЊИМЕ БАВЕ

Језик као систем знакова. Фонетика и фонологија. Гласови и фонеме. Слог. Прозодија. Морфологија. Речи и морфеме. Врсте морфема. Морфологија у ужем смислу (промена речи). Творба речи.

ФОНЕТИКА

Гласовни и фонолошки систем српског књижевног језика (понављање и утврђивање систематизације гласова и фонема и њихових карактеристика).

Морфологија. Морфолошке алтернације и њихова улога у промени и творби речи. Алтернације у српском књижевном језику (проширивање и утврђивање раније стечених знања). Правописна решења.

- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима српске културне баштине,
- развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике,
- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумјевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела,
- стјецанје употребних знања из теорије и повјести књижевности ради бољег разумјевања и успјешнијег проучавања уметничких текстова,
- оспособљавање ученика да се исправно служе стручном литературом и другим изворима знања,
- ширење спознајног видика и потицање на критичко мишљење и оригинална гледишта,
- одгајање у духу опћег хуманистичког напретка и по начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима Републике Хрватске и свјетске заједнице,
- одгајање у духу (језичне) толеранције према другим језицима и развијање љубави и поштовања према домовини у којој живимо,
- развијање умјећа у писаном и усменом изражавању,
- потицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и његовање културе дијалога,
- развијање језичног сензибилитета и изражајних способности,
- потицање и развијање трајног интереса за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање,
- оспособљавање ученика да теоријска знања о језичним појавима и правописној норми успјешно примјенују у пракси,
- оспособљавање ученика да се успјешно служе разним облицима изражавања (говорења) и одговарајућим функционалним стилевима у различитим говорним ситуацијама.

I. RAZRED

JEZIK

OPĆI POJMOVI O JEZIKU

Језик као средство комуникације (основни појмови). Основни појмови о стандардном језику. Његов национални и културни значај. Однос стандардног језика и дијалекта. Књижевно-језична култура и њен значај. Наречја и говори српског језика (подјела, називи, особине). Стандардни језик.

JEZIČNI SUSTAV I ZNANOSTI KOJE SE NJIME BAVE

Језик као систем знакова. Фонетика и фонологија. Гласови и фонеме. Слог. Прозодија. Морфологија. Рјечи и морфеме. Врсте морфема. Морфологија у ужем смислу (promjena riječi). Творба рјечи.

FONETIKA

Гласовни и фонолошки систем српског стандардног језика (понављање и утврђивање систематизације гласова и фонема и њихових карактеристика).

Морфологија. Морфолошке алтернације и њихова улога у промени и творби рјечи. Алтернације у српском стандардном језику (proširivanje i utvrđivanje ranije stečenih znanja). Правописна рјешења.

Акцентатски систем српског књижевног језика (и његово обележавање). Клитике (проклитике и енклитике). Контрастирање акцентатског система књижевног језика и регионалног дијалекта (где је то потребно). Служење речником за утврђивање правилног акцента.

ПРАВОПИС

Основни принципи правописа српског књижевног језика. Правописи и правописни приручници (и службе њима). Писање великог слова.

КЊИЖЕВНОСТ

I UVOD I PROUČAVANJE КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА

Природа и смисао књижевности

Појам и назив књижевности, књижевност као уметност, књижевност и друге уметности, усмена и писана књижевност, улога књижевне уметности у друштву, књижевности и проучавање књижевности, наука о књижевности, теорија, историја књижевности и књиж. критика.

Уметнички доживљај, утисци, разумевање, вредности у књиж. делу.

Структура књижевног дела

Тема, мотив (мања тематска јединица), фабула и сиже, лик, карактер, тип, наратор, писац, идеје, мисли и поруке, смисао књижевноуметничког дела, композиција књижевног дела (на примерима лирског, епског и драмског дела), језик у књижевноуметничком делу (пишчев избор и распоређивање речи), средства уметничког изражавања.

Дела за обраду

Сунце се девојком жени-лирска народна песма

Лаза Костић: Међу јавом и мед сном

Бановић Страхиња-епска народна песма

Девојка бржа од коња-народна приповетка

Лаза Лазаревић: Први пут с оцем на јутрење-уметничка приповетка

Јован Стерија Поповић: Покондирена тиква

Иво Андрић: О причи и причању

II СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ

Почеци словенске писмености, значај рада Ђирила и Методија и њихових ученика.

Најстарија словенска писма (глагољица, ћирилица), старославенски језик и рецензије старославенског језика, најстарији споменици српске културе (Самуилов натпис, Мирослављево јеванђеље). Међусобне везе и утицаји писане и усмене књижевности.

Свети Сава: Житије св. Симеона (одломци Болест и смрт св. Симеона)

Теодосије: Житије св. Саве

Јефимија. Похвала кнезу Лазару

Деспот Стефан Лазаревић: Слово љубве

Димитрије Кантакузен: Молитва Богородици

Усмено предање о св. Сави (народне песме, приче, легенде).

Средњовековна књижевна традиција међу Србима у Хрватској.

Манастири. Записи. Рукописна књига и њена судбина.

III НАРОДНА (УСМЕНА) КЊИЖЕВНОСТ

Народна (усмена) књижевност, појам, битне одлике, основне теме и мотиви, уметничка вредност и значај (синтезе). Народна поезија и њен значај у животу и историји српског народа.

Негласни sustav српског standardnog језика (i његово обилежавање). Nenaglasnice (prednaglasnice i zanaglasnice). Usporedba naglasnog sustava standardnog језика i regionalnog дијалекта (gdje је то потребно). Služenje рјечником за utvrđivanje правилног naglasaka.

ПРАВОПИС

Osnovna načela pravopisa српског standardnog језика. Pravopisi i pravopisni priručnici (i služenje njima). Pisanje velikog slova.

КЊИЖЕВНОСТ

I. UVOD I PROUČAVANJE КЊИЖЕВНОГ ДЈЕЛА

Bit i smisao књижевности

Pojam i naziv књижевности, књижевност као umjetnost, књижевност i druge umjetnosti, usmena i pisana књижевност, uloga књижевне umjetnosti u друштву, књижевности i proučavanje књижевности, znanost o књижевности, teorija, povijest књижевности i књиж. kritika.

Umjetnički doživljaj, dojmovi, razumijevanje, vrijednosti u књиж. djelu.

Struktura књижевног djela

Tema, motiv (manja tematska jedinica), fabula i siže, lik, karakter, tip, pripovjedač, pisac, ideje, misli i poruke, smisao књижевноумјетничког djela, kompozicija књижевног djela (na primjerima lirskog, epskog i dramskog djela), језик u књижевноумјетничком djelu (piščev izbor i raspoređivanje riječi), sredstva umjetničkog izražavanja.

Djela za obradbu

Sunce se djevojkom жени – lirska narodna pjesma

Laza Kostić: Међу јавом i med sном

Strahinja Banović – epska narodna pjesma

Djevojka бржа od konja – narodna pripovijetka

Laza Lazarević: Prvi put s oцем na jutrenje – umjetnička pripovijetka

Jovan Sterija Popović: Pokondirena tikva

Ivo Andrić: O priči i pričanju

II. SREDNJOVJEKOVNA КЊИЖЕВНОСТ

Počeci slavenske pismenosti, značaj rada Ćirila i Metodija i njihovih učenika.

Najstarija slavenska pisma (glagoljica, ćirilica), staroslavenski језик i recenzije staroslavenskog језика, najstariji spomenici srpske kulture (Samuilov natpis, Miroslavljevo evanđelje). Međusobne veze i utjecaji pisane i usmene књижевности.

Sveti Sava: Žitije sv. Simeona (ulomci Bolest i Smrt sv. Simeona)

Teodosije: Žitije sv. Save

Jefimija. Pohvala knezu Lazaru

Despot Stefan Lazarević: Slovo ljubve

Dimitrije Kantakuzen: Molitva Bogorodici

Usmeno predanje o sv. Savi (narodne pjesme, priče, legende).

Srednjvjekovna књижевна tradicija među Srbima u Hrvatskoj.

Manastiri. Zapisi. Rukopisna knjiga i njena sudbina.

III. NARODNA (USMENA) КЊИЖЕВНОСТ

Narodna (usmena) књижевност, pojam, bitne odlike, osnovne teme i motivi, umjetnička vrijednost i značaj (sinтеze). Narodna poezija i njen značaj u životu i povijesti srpskog naroda.

Српска девојка-лирска народна песма
 Епска народна поезија
 Женидба краља Вукашина
 Урош и Мрњавчевићи
 Кнежева вечера
 Марко пије уз рамазан вино
 Диоба Јакшића
 Ропство Јанковић Стојана
 Мали Радојица
 Почетак буне против дахија
 Бој на Мишару
 Лирско-епска поезија: Женидба Милића барјактара
 Народна проза. Златна јабука и девет пауница
 Избор из усмене књижевности српског народа
 КОРЕЛАЦИЈА: историја, ликовна и музичка култура.

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним делима понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови.

Лирско, епско, драмско песништво.

Лирске ("женске") и епске ("јуначке") песме. Епски јунак.

Епска поезија у прози: приповетка, новела, роман, једноставнији облици епске прозе: мит, предање, бајка, прича. Житије (животопис, биографија), похвала, слово.

Драмска поезија (одлике, подела): трагедија, комедија, драма у ужем смислу речи. Фарса.

Драма и позориште. Драмски језик.

Стих и проза: метрика, хексаметар, десетерац, цезура.

Средства уметничког изражавања

Епитет, поређење, персонификација, хипербола, градијација, антитеза, метафора, лирски паралелизам. Символ.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Артикулација гласова, књижевна акцентуација, мелодија реченице, јачина, висина тона, боја гласа, темпо изговора; паузалогичка и психолошка и њихова изражајна функција; акценат речи, групе речи, реченице (смисао). Отклањање нестандартне акцентуације из ученичког говора.

Изражајно казивање напамет научених краћих прозних и дијалогских текстова. Рецитоване стихова.

Коришћење грамофонских плоча, звучних записа и магнетофонских трака у подстицању, процени и снимању изражајног читања, казивања и рецитованја.

Стилске вежбе. Функционални стилови: разговорни, књижевноуметнички.

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Правописне вежбе: писање великог слова.

Стилске вежбе: сажимање писменог састава уз појачавање његове информативности, отклањање сувишних речи и неприкладних израза.

Домашни писмени задаци (читање и анализа на часу).

Два школска писмена задатка годишње.

Српска девојка – лирска народна pjesma
 Епска народна поезија
 Ženidba kralja Vukašina
 Uroš i Mrnjavčevići
 Kneževa večera
 Marko pije uz ramazan vino
 Dioba Jakšića
 Ropstvo Janković Stojana
 Mali Radojica
 Početak bune protiv dahija
 Boj na Mišaru
 Лирско-епска поезија: Ženidba Milića barjaktara
 Народна проза. Златна jabuka i devet paunica
 Избор из усмене књижевности српског народа
 KORELACIJA: Povijest, Likovna kultura i Glazbena kultura.

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним djelima ponavljaju se, proširuju, usvajaju i sistematiziraju osnovni književnoteorijski pojmovi.

Лирско, епско, драмско pjesništvo.

Лирске («ženske») и епске («junačke») pjesme. Епски junak.

Епска поезија у прози: pripovijetka, novela, roman, jednostavniji oblici epske proze: mit, predaja, bajka, priča. Žitije (životopis, biografija), hvalospjev, govor.

Драмска поезија (značajke, podjela): tragedija, komedija, drama u užem smislu riječi. Farsa.

Драма и kazalište. Драмски језик.

Стих и проза: metrika, heksametar, deseterac, stanka (cezura).

Sredstva umjetničkog izražavanja

Епитет, usporedba, personifikacija, hiperbola, gradacija, antiteza, metafora, lirski paralelizam. Simbol.

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Artikulacija glasova, naglasni sustav standardnog jezika, melodija rečenice, jačina, visina tona, boja glasa, tempo izgovora; logička i psihološka pauza i njena izražajna funkcija; naglasak riječi, skupine riječi, rečenice (smisao). Ispravljanje nestandardnog naglašavanja riječi u učeničkom govoru.

Izražajno govorenje napamet naučenih kraćih prozних i dijaloških tekstova. Krasnoslovljenje stihova.

Uporaba gramofonskih ploča, zvučnih zapisa i magnetofonskih traka u poticanju, procjeni i snimanju izražajnog čitanja, izražavanja (govorenja) i krasnoslovljenja.

Стилске vježbe. Функционални stilovi: razgovorni, književnoumjetnički.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Правописне vježbe: pisanje velikog slova.

Стилске vježbe: sažimanje pisanog sastava uz pojačavanje njegove informativnosti, otklanjanje suvišnih riječi i neprikladnih izraza.

Домаче zadaće (čitanje i analiza na nastavnom satu).

Dvije školske zadaće godišnje.

II РАЗРЕД

ЈЕЗИК

I КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

Стандардизација (постанак и развој) књижевног језика и правописа (19. и 20. век).

Функционални стилови српског књижевног језика.

Основни принципи језичке културе. Приручници за неговање језичке културе (и начин њиховог коришћења).

II МОРФОЛОГИЈА (у ужем смислу)

Врсте речи. Промењиве и непромењиве речи.

Именице. Именичке категорије (падеж и број, род). Врсте именица. Основно о дефлекцији именица.

Придеви. Придевске категорије (род, број, падеж, вид, степен поређења). Врсте придева. Основне карактеристике дефлекције и компарације придева.

Заменице. Именичке заменице, личне заменице, неличне именичке заменице (заменице ко, шта). Придев. заменице. Основно о премени заменица.

Бројеви. Главни и редни бројеви. Врсте главних бројева, основни бројеви, збирни бројеви, бројне именице на –ица.

Глаголи. Непрелазни, прелазни и повратни глаголи. Подела глагола по виду.

Морфолошке глаголске категорије, време и начин, лице и број (и род код облика који разликују м. ж. и с. род), стање (актив и пасив), потврдност/одричност. Основно о коњугацији (глаголске основе, глаголске врсте, лични и нелични облици, облици пасива).

Прилози. Врсте прилога.

Помоћне речи: предлози, везници и речце. Узвизи.

III ТВОРБА РЕЧИ

Основни појмови о извођењу (деривацији) речи.

Важнији модели за извођење именица, придева и глагола.

Основни појмови о творби сложеница. Полусложенице. Правописна решења.

IV ПРАВОПИС

Састављено и растављено писање речи. Правописни знаци. Скраћенице. Растављање речи на крају реда.

КЊИЖЕВНОСТ

I БАРОКНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Геополитички и духовни оквири српског народа (Велика сеоба Срба). Између средњовековних и модерних појава у књижевности (барокне тенденције).

Гаврил Стефановић Венцловић: Беседе шајкашима и други текстови. Захарије Орфелин: Плач Србији.

II ПРОСВЕТИТЕЉСТВО

Просветитељско-реформаторски покрет у Европи: култ разума, прогреса, природног права, осећајности, верска толеранција. Књижевност епохе просветитељства (сентиментализам, класицизам).

Д. Обрадовић: Писмо Харалампију, Живот и прикљученија (I део).

Поезија Лукијана Мушицког

II. RAZRED

JEZIK

I. STANDARDNI JEZIK

Standardizacija (postanak i razvoj) književnog jezika i pravopisa (19. i 20. stoljeće).

Funkcionalni stilovi srpskog standardnog jezika.

Osnovna načela jezične kulture. Priručnici za njegovanje jezične kulture (i način njihove uporabe).

II. MORFOLOGIJA (u užem smislu)

Vrste riječi. Promjenjive i nepromjenjive riječi.

Imenice. Imeničke kategorije (padež i broj, rod). Vrste imenica. Osnovno o sklonidbi (deklinaciji) imenica.

Pridjevi. Pridjevske kategorije (rod, broj, padež, vid, stupanj usporedbe). Vrste pridjeva. Osnovne karakteristike sklonidbe i stupnjevanja (komparacije) pridjeva.

Zamjenice. Imeničke zamjenice, lične zamjenice, nelične imeničke zamjenice (zamjenice tko, što). Pridjevske zamjenice. Osnovno o sklonidbi zamjenica.

Brojevi. Glavni i redni brojevi. Vrste glavnih brojeva, osnovni brojevi, zbirni brojevi, brojne imenice na –ica.

Glagoli. Neprijelazni, prijelazni i povratni glagoli. Podjela glagola po vidu.

Morfološke glagolske kategorije, vrijeme i način, lice i broj (i rod kod oblika koji razlikuju m. ž. i s. rod), stanje (aktiv i pasiv), potvrđivanje/nijekanje. Osnovno o konjugaciji (glagolske osnove, glagolske vrste, lični i nelični oblici, oblici pasiva).

Prilozi. Vrste priloga.

Pomoćne riječi: prijedlozi, vезnici i riječce. Uzvici.

III. TVORBA RIJEČI

Osnovni pojmovi o izvođenju (derivaciji) riječi.

Vажнији модели за izvođenje imenica, pridjeva i glagola.

Osnovni pojmovi o tvorbi složenica. Polusloženice. Pravopisna rješenja.

IV. PRAVOPIS

Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi. Pravopisni znaci. Skraćenice. Rastavljanje riječi na kraju retka.

KNJIŽEVNOST

I. BAROKNE TENDENCIJE U SRPSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Geopolitički i duhovni okviri srpskog naroda (Velika seoba Srba). Између srednjovjekovnih i modernih pojava u književnosti (barokne tendencije).

Gavril Stefanović Venclović: Беседе шајкашима и други текстови. Zaharije Orfelin: Плач Србији.

II. PROSVJETITELJSTVO

Prosvjetiteljsko-reformatorski pokret u Europi: kult razuma, napretka, prirodnog prava, osječajnosti, vјerska tolerancija. Književnost epohe prosvjetiteljstva (sentimentalizam, klasicizam).

D. Obradović: Pismo Haralampiju, Život i priključenija (I. dio).

Poezija Lukijana Mušickog

J. Sterija Popović: Tvrđica

III РОМАНТИЗАМ

Романтизам у Европи и код нас (појам, особености, значај).

Поетика романтизма: однос према традицији и просветитељству, одлике стилова, жанрова и мотивско-тематских тенденција.

В. С. Караџић: реформатор српског језика и правописа (Из Предговора Српском рјечнику), лексикограф (Српски рјечник), сакупљач народних умотворина (О подјели и постању народних пјесама), књижевни критичар и полемичар (критика на роман Љубомир у Јелисиму), историјски писац (Житије хајдук-Вељка Петровића), преводилац Новог завјета.

Сава Мркаљ као претходник Вука Караџића у реформи ћирилице.

Српско-црногорски писац:

П. П. Његош: Горски вијенац

Б. Радичевић: Кад млидијах умрети,

Ђачки растанак

Ђ. Јакшић: Орао, Вече, Поноћ, Отаџбина

Ј. Ј. Змај: Ђулићи и Ђулићи увеоци,

Јутутунска народна химна

Л. Костић: Међу јавом и мед сном, Santa

Maria della Salute, Пера Сегединац

КОРЕЛАЦИЈА: Историја, хрватска и светска књижевност, Музичка и Ликовна култура.

IV КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

Лирска поезија (особености књиж. рода), лирска песма, композициона структура лирске песме, песничка слика, песнички језик, сликовитост (конкретност), емоционалност, симболичност, преображај значења, ритмичност и хармоничност.

Романтично, реалистично, хумористично, гротескно.

Средства уметничког изражавања (стилске фигуре), метафора, персонификација, алегорија, иронија, сарказам, асиндет, полисиндет, анафора, епифора, симплоха, ономапојеја, алитерација, асонанца, игра речима. Писмо, аутобиографија.

Лирско-епска поезија (балада, романа, поема).

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Причање догађаја и доживљаја (приказивање осећања).

Описивање бића, предмета, радњи, појава (тачно, верно, сажето).

Самостално излагање у функцији интерпретације књижевног текста.

Уочавање језичких поступака и стилогених места књижевног текста (читањем и образложењем). Дијалог у функцији обраде текста.

Изражајно казивање напамет научених лирских песама и краћих монолошких текстова. Доследно усвајање ортоепске норме и усвајање вештине говорења. Стилске вежбе. Функционални стилови, научни.

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Правописне вежбе, писање бројева и одричних облика глагола.

J. Sterija Popović: Tvrđica

III. ROMANTIZAM

Romantizam u Europi i kod nas (pojam, karakteristike, značaj).

Poetika romantizma: odnos prema tradiciji i prosvjetiteljstvu, odlike stilova, žanrova i motivsko-tematskih tendencija.

V. S. Karadžić: reformator srpskog jezika i pravopisa (Iz Predgovora Srpskom rječniku), leksikograf (Srpski rječnik), sakupljač narodnih umotvorina (O podjeli i postanju narodnih pjesama), književni kritičar i polemičar (kritika na roman Ljubomir u Jelisimu), povijesni pisac (Žitije hajduk Veljka Petrovića), prevodilac Novog zavjeta.

Sava Mrkalj kao prethodnik Vuka Karadžića u reformi ćirilice.

Srpsko-crnogorski pisac:

P. P. Njegoš: Gorski vijenac

B. Radičević: Kad mlidijah umreti,

Đački rastanak

Đ. Jakšić: Orao, Veče, Ponoć, Otadžbina

J. J. Zmaj: Đulići i Đulići uveoci,

Jututunska narodna himna

L. Kostić: Među javom i med snom,

Santa Maria della Salute, Pera

Segedinac

KORELACIJA: Povijest, hrvatska i svjetska književnost, Glazbena i Likovna kultura.

IV. KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI

Lirska poezija (karakteristike knjiž. roda), lirska pjesma, kompozicijska struktura lirske pjesme, pjesnička slika, pjesnički jezik, slikovitost (konkretnost), emocionalnost, simboličnost, promjena značenja, ritmičnost i harmoničnost.

Romantičko, realističko, humorističko, groteskno.

Sredstva umjetničkog izražavanja (stilske figure), metafora, personifikacija, alegorija, ironija, sarkazam, asindeton, polisindeton, anafora, epifora, simploka, onomatopeja, aliteracija, asonanca, igra riječima. Pismo, autobiografija.

Lirsko-epska poezija (balada, romana, poema).

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Pričanje događaja i doživljaja (prikazivanje osjećaja).

Opisivanje bića, predmeta, radnji, pojava (točno, vjerno, sažeto).

Samostalno izlaganje u funkciji interpretacije književnog teksta.

Uočavanje jezičnih postupaka i stilogenih mjesta književnog teksta (čitanjem i obrazloženjem). Dijalog u funkciji obrade teksta.

Izražajno govorenje napamet naučenih lirskih pjesama i kraćih monoloških tekstova. Dosljedno usvajanje ortoepske norme i usvajanje vještine govorenja. Stilske vježbe. Funkcionalni stilovi, znanstveni.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Pravopisne vježbe, pisanje brojeva i niječnih oblika glagola.

Писмени састави. Израда плана писменог састава, усавршавање текста, писање побољшање верзије писменог састава (уношења нових података, отклањање безначајних појединости).

Два школска писмена задатка годишње.

III РАЗРЕД

ЈЕЗИК

I СИНТАКСА

Реченице у ширем смислу (комуникативне реченице) и реченице у ужем смислу (предикатске реченице). Речи (лексеми и морфосинтаксичке речи). Синтагме (именичке, придевске, прилошке и глаголске).

Основне конструкције (и њихови модели) предикатске реченице: субјекатско-предикатска конструкција, рекцијске конструкције (с правим и неправим објектом), копулативне конструкције. Прилошке одредбе.

Безличне реченице. Реченице с логичким (семантичким) субјектом.

Именичке синтагме. Типови атрибута. Апозитив и апоозиција.

Конгруенција: дефиниција и основни појмови, граматичка и семантичка конгруенција.

Систем зависних реченица, главне врсте зависних реченица: изричне (са управним и неуправним говором), односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, поредбене и последичне. Везнички изрази. Систем независних реченица.

Напоредне конструкције.

Распоређивање синтаксичких јединица (основни појмови).

Информативна актуелизација реченице и начин њеног обележавања (основни појмови).

Комуникативна кохезија. Језички систем и науке које се њиме баве.

II ПРАВОПИС

Интерпункција

КЊИЖЕВНОСТ

I РЕАЛИЗАМ

Европски оквири српског реализма (појам реализам, карактеристике, значај, главни представници). Поетика реализма: однос према стварности, ослонац на позитивистичку слику света, доминација прозе, принципи: типичност, објективност, атмосфера, социјални мотиви, карактеристике књиж. лика, стила (треће лице).

Идеје о реализму у српској књижевности.

С. Марковић: Певање и мишљење (одломак)

Ј. Игњатовић: Вечити младожења

М. Глишић: Глава шећера

Л. Лазаревић: Све ће то народ позлатити, Ветар

Р. Домановић: Данга, Вођа

С. Матавуљ: Поварета или Бакоња фра Брне

С. Сремац: Зона Замфирова, Вукадин

Б. Нушић: Народни посланик, Покојник

В. Илић: Сиво суморно небо, Тибуло, Јутро на Хисару

II МОДЕРНА

Модерна у европској и српској књижевности.

Поетика модерне (импресионизам и симболизам).

Писани урадци. Израда плана писаног uratka, усавршавање текста, писање побољшане верзије писаног uratka (уношења нових података, отклањање безначајних појединости).

Двије школске zadaće.

III. RAZRED

JEZIK

I. SINTAKSA

Rečenice u širem smislu (komunikativne rečenice) i rečenice u užem smislu (predikatne rečenice). Riječi (leksemi i morfosintaktičke riječi). Sintagme (imeničke, pridjevske, priložne i glagolske).

Osnovne konstrukcije (i njihovi modeli) predikatne rečenice: subjektно-predikatna konstrukcija, rekcijske konstrukcije (s pravim i nepravim objektom), kopulativne konstrukcije. Priložne odredbe.

Bezlične rečenice. Rečenice s logičkim (semantičkim) subjektom.

Imeničke sintagme. Tipovi atributa. Apozitiv i apozicija.

Sročnost (kongruencija): definicija i osnovni pojmovi, gramatička i semantička sročnost.

Sustav zavisnih rečenica, glavne vrste zavisnih rečenica: izrične (s upravnim i neupравnim govorom), odnosne, mjesne, vremenske, uzročne, uvjetne, dopusne, namjerne, poredbene i posljedične. Veznički izrazi. Sustav nezavisnih rečenica.

Usporedne konstrukcije.

Raspoređivanje sintaktičkih jedinica (osnovni pojmovi).

Informativna aktualizacija rečenice i način njenog obilježavanja (osnovni pojmovi).

Komunikativna kohezija. Jezični sustav i znanosti koje se njime bave.

II. PRAVOPIS

Interpункција.

KNJIŽEVNOST

I. REALIZAM

Europski okviri srpskog realizma (pojam realizam, karakteristike, značaj, glavni predstavnici). Poetika realizma: odnos prema stvarnosti, oslonac na pozitivističku sliku svijeta, dominacija proze, načela: tipičnost, objektivnost, atmosfera, socijalni motivi, karakteristike knjiž. lika, stila (treće lice).

Ideje o realizmu u srpskoj književnosti.

S. Marković: Pevanje i mišljenje (ulomak)

J. Ignjatović: Večiti mladoženja

M. Glišić: Glava šećera

L. Lazarević: Sve će to narod pozlatiti, Vetar

R. Domanović: Danga, Vođa

S. Matavulj: Povareta ili Bakonja fra Brne

S. Sremac: Zona Zamfirova, Vukadin

B. Nušić: Narodni poslanik, Pokojnik

V. Ilić: Sivo sumorno nebo, Tibulo, Jutro na Hisaru

II. MODERNA

Moderna u europskoj i srpskoj književnosti.

Poetika moderne (impresionizam i simbolizam).

Б. Поповић: Антологија новије српске лирике (Предговор)
 С. Шантић: Претпразничко вече, Вече на шкољу, Моја отаџбина

Ј. Дучић: Залазак сунца, Јабланови, Сунцокрети
 М. Ракић: Искрена песма, Долап, Наслеђе
 В. Петковић Дис: Тамница, Можда спава, Нирвана
 С. Пандуровић: Светковина, Родна груди
 Д. Станковић: Коштана, Нечиста крв
 Ј. Скерлић: О Коштани
 П. Кочић: Мрачајски прото

КОРЕЛАЦИЈА: хрватска и светска књижевност, Историја, Музичка и Ликовна култура.

III КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним делима понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови. Лирика. Модерна лирска песма (структура).

Стих: једанаестерац, дванаестерац, слободан стих.

Средства књижевноуметничког изражавања (стилске фигуре), метонимија, парадокс, алузија, реторско питање, инверзија, елипса, рефрен.

Епика: реалистичка приповетка и роман. Облици уметничког изражавања: причање, описивање, дијалог, монолог, унутрашњи монолог, доживљени говор, пиščев коментар, казивање у првом, другом и трећем лицу.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Казивање и рецитоване напамет научених књижевноуметничких текстова. Стилистика. Функционални стилови: публицистички.

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Писмене вежбе: новинарска вест, чланак, извештај, интервју, коментар. Приказ књижевно-сценског или филмског дела. Увежбавање технике израде писмених састава. Домаћи писмени задаци.

Два школска писмена задатка годишње.

IV РАЗРЕД

ЈЕЗИК

I ЛЕКСИКОЛОГИЈА (СА ЕЛЕМЕНТИМА ТЕРМИНОЛОГИЈЕ И ФРАЗЕОЛОГИЈЕ)

Лексикологија. Лексема. Лексички фонд (речник, лексика). Граматике и речници српског језика и начин њихове употребе.

Значењски (семантички) и формални однос међу лексемама (синонимија, антонимија, полисемија и хомонимија, метафоричка и метонимијска значења).

Стилска вредност лексема: лексика и функционални стилови, поетика лексика, варијантска лексика, дијалектизми и регионализми, архаизми и историзми, неологизми, жаргонизми, вулгаризми (повезати са употребом речника).

Речи из страних језика и калкови и однос према њима. Речници страних речи. Разумевање најважнијих префикса и суфикса пореклом из класичних језика.

Основни појмови о терминологији и терминима. Терминолошки речници.

Б. Поповић: Антологија новије српске лирике (Предговор)

А. Шантић: Претпразничко вече, Вече на шкољу, Моја отаџбина
 Ј. Дучић: Залазак сунца, Јабланови, Сунцокрети

М. Ракић: Искрена песма, Долап, Наслеђе
 В. Петковић Дис: Тамница, Можда спава, Нирвана
 С. Пандуровић: Светковина, Родна груди
 Б. Станковић: Коштана, Нечиста крв

Ј. Скерлић: О Коштани
 П. Коčić: Мрачајски прото

КОРЕЛАЦИЈА: хрватска и свјетска књижевност, Повијест, Глазбена и Ликовна култура.

III. KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI

На наведеним djelima понављају се, проширују, усвајају и систематизирају основни књижевнотеоријски појмови. Лирика. Модерна лирска pjesma (структура).

Стих: једанаестерац, дванаестерац, слободни стих.

Средства књижевноуметничког изражавања (stilске figure), metonimija, paradoks, aluzija, retoričko pitanje, inverzija, elipsa, refren.

Епика: реалистичка приповијетка и роман. Облици umjetничког изражавања: pričanje, opisivanje, dijalog, monolog, unutrašnji monolog, doživljeni govor, piščev komentar, pričanje u prvom, drugom и trećem licu.

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Govorenje и krasnoslovljenje napamet naučenih književnoumjetničkih tekstova. Stilistika. Funkcionalni stilovi: publicistički.

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Pisane vježbe: novinarska vijest, članak, izvještaj, intervju, komentar. Prikaz književno-scenskog или filmskog djela. Uvježbavanje tehnike izrade pisanih uradaka. Domaće zadaće.

Dvije školske zadaće godišnje.

IV. RAZRED

ЈЕЗИК

I. LEKSIKOLOGIJA (S ELEMENTIMA TERMINOLOGIJE I FRAZELOGIJE)

Leksikologija. Leksemi. Leksički fond (rječnik, leksik). Gramatike и rječnici srpskog jezika и način njihove uporabe.

Značenjski (semantički) и formalni odnos među leksemima (sinonimija, antonimija, polisemija и homonimija, metaforička и metonimijska značenja).

Stilska vrijednost leksema: leksik и funkcionalni stilovi, poetika leksika, leksičke varijante, dijalektizmi и regionalizmi, arhaizmi и historizmi, neologizmi, žargonizmi, vulgarizmi (povezati с uporabom rječnika).

Riječi из страних језика и prevedenice (kalkovi) и однос према њима. Rječnici страних riječi. Razumijevanje најважнијих префикса и суфикса podrijetlom из klasičnih jezika.

Основни појмови о терминологији и terminima. Terminološki rječnici.

Основни појмови о фразеологији и фразеолошким јединицама. Стилска вредност фразеолошких јединица. Клишеји и помодни изрази.

II ПРАВОПИС

Транскрипција речи из страних језика (основни принципи и примери).

I МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ

Европска књижевност у првим деценијама 20. века (појам, карактеристике, значај), манифести футуризма, експресионизма и надреализма.

Књижевни покрети и струје у српској књижевности између два рата (експресионизам, надреализам, зенитизам, социјална књижевност).

- И. Секулић: Госпа Нола
- В. Петровић: Салашар
- М. Бојић: Плава гробница
- Д. Васиљев: Човек пева после рата
- М. Црњански: Суматра, Стражилово, Сеобе I
- И. Андрић: Проклета авлија
- М. Настасијевић: Туга у камену
- Р. Петровић: Људи говоре
- О. Давичо: Хана

Специфичности уметничког стварања у околностима II светског рата.

- Усмена и ауторска књижевност
- На Кордуну гроб до гроба
- Б. Ћопић: На Петровачкој цести
- Владимир Поповић: Очи
- С. Куленовић: Стојанка мајка
- Кнежопољка

II ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА

Стварање књижевноуметничког дела и проучавање књижевности (стваралачки, продуктивни и теоријски односи према књижевности)

- Читалац, писац и књижевно дело.
- Д. Максимовић: Тражим помиловање
- Б. Ћопић: Башта слезове боје
- Рецепцијски (прималачки) однос према књижевности.
- Дела за обраду:
- В. Попа: Каленић
- Д. Максимовић: Тражим помиловање
- Б. Миљковић: Поезију ће сви писати
- Б. Ћопић: Башта слезове боје

III САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Битна обележја и најзначајнији представници српске књижевности.

- С. Раичковић: Камена успаванка
- М. Павловић: Реквијем
- И. Андрић: На Дрини ћуприја
- М. Селимовић: Дервиш и смрт
- М. Лалић: Лелејска гора
- Д. Ћосић: Корени

Основни појмови о фразеологији и фразеолошким јединицама. Стилска вредност фразеолошких јединица. Клишеји и помодни изрази.

II. PRAVOPIS

Транскрипција речи из страних језика (основна начела и примери).

I. MEĐURATNA I RATNA KNJIŽEVNOST

Европска књижевност у првим десетљећима 20. столјећа (појам, карактеристике, значај), манифести футуризма, експресионизма и надреализма.

Књижевни покрети и струје у српској књижевности између два рата (експресионизам, надреализам, зенитизам, социјална књижевност).

- I. Sekulić: Gospa Nola
- V. Petrović: Salašar
- M. Bojić: Plava grobnica
- D. Vasiljev: Čovek peva posle rata
- M. Crnjanski: Sumatra, Stražilovo, Seobe I.
- I. Andrić: Prokleta avlija
- M. Nastasijević: Tuga u kamenu
- R. Petrović: Ljudi govore
- O. Davičo: Hana

Специфичности уметничког стварања у околностима II. свjetsког рата.

- Усмена и ауторска књижевност
- На Кордуну гроб до гроба
- Б. Ћопић: На Петровачкој цести
- Владимир Поповић: Очи
- С. Куленовић: Стојанка мајка
- Кнежопољка

II. PROUČAVANJE KNJIŽEVNOG DJELA

Стварање књижевноуметничког дела и проучавање књижевности (стваралачки, продуктивни и теоријски односи према књижевности).

- Читатељ, писац и књижевно дело.
- D. Maksimović: Tražim pomilovanje
- B. Ćopić: Bašta sljzove boje

Рецепцијски (приматељски) однос према књижевности.

- Дјела за обраду:
- V. Popa: Kalenić
- D. Maksimović: Tražim pomilovanje
- B. Miljković: Poeziju će svi pisati
- B. Ćopić: Bašta sljzove boje

III. SUVREMENA KNJIŽEVNOST

Битна обилежја и најзначајнији представници српске књижевности.

- S. Raičković: Kamena uspavanka
- M. Pavlović: Rekvijem
- I. Andrić: Na Drini ćuprija
- M. Selimović: Derviš i smrt
- M. Lalić: Lelejska gora
- D. Ćosić: Koreni

A. Тишма: Употреба човека
 Д. Михајловић: Кад су цветале тикве
 Д. Киш: Гробница за Бориса Давидовича
 Д. Ковачевић: Балкански шпијун
 М. Павић: Хазарски речник
 Преглед савремених завичајних књижевних стваралаца.
 КОРЕЛАЦИЈА: хрватска и светска књижевност, Историја, Географија, Музичка и Ликовна култура.

IV КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним делима понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови.

Лирика. Лирско изражавање: стваралачке могућности посредовања језика између свести и збиље, асоцијативно повезивање

разнородних појмова, сугерисање, подстицање и упућивање, читаочева рецепција,

јединство звукова, ритмова, значења и смисла.

Епика. Структурни чиниоци прозног књижевноуметничког дела: објективно и субјективно приповедање, фиктивни приповедач, померање приповедачког гледишта, свезнајући приповедач, ток свести, уметничко време.

Типови романа: роман лика, простора, степености, прстенасти, паралелни, роман тока свести, роман-есеј, дефабулизован роман.

Драма и позориште, радио, телевизија, филм.

Путопис. Есеј. Књижевна критика.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Реторика, разговор, кратак монолог. Говор. Однос између говорника и аудиторија. Вежбе јавног говорења пред аудиторијем (употреба подсетника, импровизирано излагање).

II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Стилистика: функционални стилови, административно-пословни (молба, жалба, пословно писмо).

Облици писменог изражавања: приказ, осврт, расправа, есеј.

Домаћи писмени задаци сложенијих захтева (читање и анализа на часу).

Два школска писмена задатка годишње.

ПРОГРАМ СРПСКОГ ЈЕЗИКА СТРУЧНЕ ШКОЛЕ III СТЕПЕН СТРУЧНОСТИ

Недељна сатница српског језика је иста као и хрватског језика у школама са наставом на српском језику, 3 или 4 часа, зависно од програма стручне школе.

УВОД

Назив наставног предмета је Српски језик. Програм је намењен средњим стручним школама у Републици Хрватској у којима се настава изводи на српском језику и ћириличном писму (модел А).

Наставни предмет Српски језик обухвата 3 подручја:

- српски језик,
- српска књижевност,
- култура изражавања.

A. Tišma: Upotreba čoveka
 D. Mihajlović: Kad su cvetale tikve
 D. Kiš: Grobnica za Borisa Davidovića
 D. Kovačević: Balkanski špijun
 M. Pavić: Hazarski rečnik
 Pregled suvremenih zavičajnih književnih stvaraoaca.
 KORELACIJA: hrvatska i svjetska književnost, Povijest, Geografija, Glazbena i Likovna kultura.

IV. KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI

Na navedenim djelima ponavljaju se, proširuju, usvajaju i sistematiziraju osnovni književnoteorijski pojmovi.

Lirika. Lirsko izražavanje: stvaralačke mogućnosti posredovanja jezika između svijesti i zbilje, asocijativno povezivanje raznorodnih pojmova, sugeriranje, poticanje i upućivanje, čitaočeva recepcija, jedinstvo zvukova, ritmova, značenja i smisla.

Epika. Strukturalni čimbenici proznog književnoumetničkog djela:

Objektivno i subjektivno pripovijedanje, fiktivno i subjektivno pripovijedanje, fiktivni pripovjedač, pomicanje pripovjedačevog gledišta, svznajući pripovjedač, struja svijesti, umjetničko vrijeme.

Tipovi romana: roman lika, prostora, stepenasti, prstenasti, paralelni, roman struje svijesti, roman-esej, defabulizirani roman.

Drama i kazalište, radio, televizija, film.

Putopis. Esej. Književna kritika.

KULTURA IZRAŽAVANJA

I. USMENO IZRAŽAVANJE

Retorika, razgovor, kratki monolog. Govor. Odnos između govornika i slušateljstva. Vježbe javnog govorenja pred slušateljstvom (uporaba podsjetnika, improvizirano izlaganje).

II. PISANO IZRAŽAVANJE

Stilistika: funkcionalni stilovi, administrativno-poslovni (molba, žalba, poslovno pismo).

Oblici pismenog izražavanja: prikaz, osvrt, rasprava, esej.

Domaće zadatke složenijih zahtjeva (čitanje i analiza na satu).

Dvije školske zadatke godišnje.

PROGRAM SRPSKOG JEZIKA STRUKOVNE ŠKOLE III. STUPANJ STRUČNOSTI

Tjedna satnica srpskog jezika je ista kao i hrvatskog jezika u školama s nastavom na srpskom jeziku, 3 ili 4 sata, zavisno od programa strukovne škole.

UVOD

Naziv nastavnog predmeta je Srpski jezik. Program je namijenjen srednjim strukovnim školama u Republici Hrvatskoj u kojima se nastava izvodi na srpskom jeziku i ćirilichnom pismu (model A).

Nastavni predmet Srpski jezik obuhvaća 3 područja:

- srpski jezik,
- srpska književnost,
- kultura izražavanja.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе српског језика и књижевности јесте образовање и васпитавање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и oplemeњеног језика и укуса.

Задаци наставе српског језика и књижевности:

- упознавање књижевне уметности,
- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим делима српске културне баштине,
- развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике,
- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање књижевноуметничких дела,
- обезбеђивање функционалних знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова,
- оспособљавање ученика да се поуздано служе стручном литературом и другим изворима знања,
- ширење сазнајног видика и подстицање на критичко мишљење и оригинална гледишта,
- васпитавање у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и уметничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара у оквирима Републике Хрватске и светске заједнице,
- васпитавање у духу језичке толеранције према другим језицима и развијање љубави и поштовања према домовини у којој живимо,
- развијање умећа у писменом и усменом изражавању,
- подстицање ученика на усавршавање говорења, писања и читања, као и неговање културе дијалога,
- развијање језичког сензибилитета и изражајних способности,
- подстицање и развијање трајног интересовања за нова сазнања, образовање и оспособљавање за стално самообразовање,
- оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси,
- оспособљавање ученика да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим функционалним стилевима у различитим говорним ситуацијама.

I РАЗРЕД

ЈЕЗИК

ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ

Језик као средство комуникације (основни појмови). Основни појмови о књижевном (стандардном) језику. Његов национални и културни значај. Однос књижевног језика и дијалекта. Књижевно-језичка култура и њен значај. Наречја и говори српског језика (подела, називи, особине). Књижевни језик.

ЈЕЗИЧКИ СИСТЕМ И НАУКЕ КОЈЕ СЕ ЊИМЕ БАВЕ

Језик као систем знакова. Фонетика и фонологија. Гласови и фонеме. Произодија.

ФОНЕТИКА

Гласовни и фонолошки систем српског књижевног језика (понављање и утврђивање систематизације гласова и фонема и њихових карактеристика). Деоба фонема.

ЦИЉ И ЗАДАЌЕ

Циљ наставе српског језика је образовање и одгајање ученика као слободне, креативне и културне особе, критичког духа и oplemeњеног језика и укуса.

Задаци наставе српског језика:

- упознавање књижевне умјетности,
- развијање хуманистичког и књижевног образовања на најбољим djelima српске културне баштине,
- развијање књижевног укуса и стварање трајне читалачке навике,
- упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности и оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумијевање, тумачење и оцењивање књижевномјетничких djela,
- стјецанье uporabnih znanja iz teorije i povijesti književnosti radi boljeg razumijevanja i uspješnijeg proučavanja umjetničkih tekstova,
- оспособљавање ученика да се исправно служе стручном literaturom и другим изворима знања,
- ширење spoznajnog vidika и poticanje на kritičko mišljenje и originalna gledišta,
- одгајање у духу опћег хуманистичког напретка и по начелу поштовања, чувања и богаћења културне и умјетничке баштине, цивилизацијских tekovina и материјалних добара у оквирима Републике Хрватске и свјетске заједнице,
- одгајање у духу (jezične) tolerancije према другим језицима и развијање ljubavi и поштовања према domovini у којој живимо,
- развијање умјећа у писаном и усменом изражавању,
- poticanje ученика на usavršavanje govorenja, pisanja и čitanja, као и njegovanje kulture дијалога,
- развијање jezičnog senzibiliteta и изражајних sposobnosti,
- poticanje и развијање trajnog interesa за nova saznanja, obrazovanje и оспособљавање за stalno samoobrazovanje,
- оспособљавање ученика да teorijska znanja о jezičnim pojavama и pravopisnoj normi uspješno primjenjuju у пракси,
- оспособљавање ученика да се uspješno служе raznim oblicima izražavanja (govorenja) и odgovarajućim funkcionalnim stilovima у различитим govornim situacijama.

I. RAZRED

ЈЕЗИК

ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ

Језик као средство комуникације (основни појмови). Основни појмови о стандардном језику. Његов национални и културни значај. Однос стандардног језика и дијалекта. Књижевно-језичка култура и њен значај. Наречја и говори српског језика (podjela, nazivi, osobine). Standardni jezik.

ЈЕЗИЧНИ СУСТАВ И ЗНАНОСТИ КОЈЕ СЕ ЊИМЕ БАВЕ

Језик као sustav znakova. Fonetika и fonologija. Glasovi и fonemi. Proizodija.

FONETIKA

Glasovni и fonološki sustav srpskog standardnog jezika (ponavljanje и utvrđivanje sistematičacije glasova и fonema и njihovih karakteristika). Razdioba fonema.

Акцентски систем српског књижевног језика (и његово обележавање).

Клитике (проклитике и енклитике). Контрастирање акцентског система књижевног језика и регионалног дијалекта (где је потребно). Служење речником за утврђивање правилног акцента.

ПРАВОПИС

Основни принципи правописа српског књижевног језика. Правописи и правописни приручници (и службе њима). Писање великог слова.

КЊИЖЕВНОСТ

I УВОД И ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА

Природа и смисао књижевности

Појам и назив књижевности, књижевност као уметност, књижевност и друге уметности, усмена и писана књижевност, улога књижевне уметности у друштву, књижевности и проучавање књижевности, наука о књижевности, теорија, историја књижевности и књиж. критика.

Уметнички доживљај, утисци, разумевање, вредности у књиж. делу.

Структура књижевног дела

Тема, мотив (мања тематска јединица), фабула и сиже, лик, карактер, тип, нарагор, писац, идеје, мисли и поруке, смисао књижевноуметничког дела, композиција књижевног дела (на примерима лирског, епског и драмског дела), језик у књижевноуметничком делу (пишчев избор и распоређивање речи), средства уметничког изражавања.

Дела за обраду

Сунце се девојком жени-лирска народна песма

Лаза Костић: Међу јавом и мед сном

Бановић Страхиња-епска народна песма

Девојка бржа од коња-народна приповетка

Лаза Лазаревић: Први пут с оцем на јутрење-уметничка приповетка

Јован СтеријаПоповић:Покондирена тиква

Иво Андрић: О причи и причању

II СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ

Почеци словенске писмености, значај рада Ћирила и Методија и њихових ученика.

Најстарија словенска писма (глагољица, ћирилица), старословенски језик и рецензије старословенског језика, најстарији споменици српске културе (Самуилов натпис, Мирослављево јеванђеље). Међусобне везе и утицаји писане и усмене књижевности.

Свети Сава: Житије св. Симеона (одломци Болест и смрт св. Симеона)

Теодосије: Житије св. Саве

Јефимија: Похвала кнезу Лазару

Деспот Стефан Лазаревић: Слово љубве

Димитрије Кантакузен: Молитва Богородици

Усмено предање о св. Сави (народне песме, приче, легенде).

Средњовековна књижевна традиција међу Србима у Хрватској.

Манастири. Записи. Рукописна књига и њена судбина.

III НАРОДНА (УСМЕНА) КЊИЖЕВНОСТ

Народна (усмена) књижевност, појам, битне одлике, основне теме и мотиви, уметничка вредност и значај (синтеза). Народна поезија и њен значај у животу и историји српског народа.

Нagласни систем српског стандардног језика (и његово обилежавање).

Ненagласнице (prednaglasnice и zanaglasnice). Успоредба nаgласног система стандардног језика и регионалног дијалекта (gdje је потребно). Slуженје речником за utvrђивање правилног nаgласка.

ПРАВОПИС

Основна načela правописа српског стандардног језика. Правописи и правописни приручници (и slуженје njима). Pисање великог слова.

КЊИЖЕВНОСТ

I. UVOD I PROUČAVANJE KNJIŽEVNOG DJELA

Bit и smисao književnosti

Појам и назив књижевности, књижевност као умјетност, књижевност и друге умјетности, усмена и писана књижевност, улога књижевне умјетности у друштву, књижевности и проучавање књижевности, зnanост о књижевности, теорија, повјест књижевности и књиж. критика.

Умјетнички доживљај, дојмови, разумијевање, вриједности у књиж. djелу.

Структура књижевног djела

Тема, мотив (manja тематска јединица), fabula и siže, lik, карактер, tip, pripovјedač, pisac, ideје, misli и poruke, smисao književno-umјетничког djела, kompozicija književног djела (na primjerима lirског, epsког и драмског djела), језик у književnoumјетничком djелу (пишчев избор и rasporeђивање riječi), sredstva umјетничког изражавања.

Djela за obradbu

Sunce се dјевојком жени – lirска народna pjesma

Laza Kostić: Међу јавом и меd snom

Banović Strahinja – epska народna pjesma

Dјевојка бржа од коња – народna pripovјетка

Laza Lazarević: Prvi put с оcem на jutrenје – umјетничка pripovјетка

Jovan Sterija Popović: Pokondirena tikva

Ivo Andrić: O pričи и pričању

II. SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST

Počeci slavenske писмености, значај rada Ćirila и Metodija и njihovih ученика.

Најстарија slavenska писма (glagoljica, ćirilica), staroslavenski језик и recenzije staroslavenskог језика, најстарији spomenici srpske културе (Samuilov natpis, Miroslavljevo evanđelje). Међусобне veze и utjecaji писане и усмене književности.

Sveti Sava: Žitije sv. Simeona (ulomci Bolest и Smrt sv. Simeona)

Teodosije: Žitije sv. Save

Jefimija: Pohvala knezu Lazaru

Despot Stefan Lazarević: Slovo ljubve

Dimitrije Kantakuzen: Molitva Bogorodici

Usmeno predanje о sv. Savi (народne pjesme, причe, legende).

Srednjevjekovna književna tradicija међу Srbима u Hrvatskoј.

Manastiri. Zapisi. Rukopisna knjiga и njena sudbina.

III. NARODNA (USMENA) KNJIŽEVNOST

Nарodna (usmena) književnost, појам, bitne odlike, основne teme и motivi, umјетничка вриједност и значај (sinteze). Narodna poezija и njen значај у životу и povјesti srpsког народа.

Српска девојка-лирска народна песма

Епска народна поезија

Женидба краља Вукашина

Урош и Мрњавчевићи

Кнежева вечера

Марко пије уз рамазан вино

Диоба Јакшића

Ропство Јанковић Стојана

Мали Радојица

Почетак буне против дахија

Бој на Мишару

Лирско-епска поезија: Женидба Милића барјактара

Народна проза. Златна јабука и девет пауница

Избор из усмене књижевности српског народа

Повезивање градива са другим наставним предметима:

Историја, хрватска и светска књижевност, Музичка и Ликовна култура.

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним делима понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови.

Лирско, епско, драмско песништво.

Лирске ("женске") и епске ("јуначке") песме. Епски јунак.

Епска поезија у прози: приповетка, новела, роман, једноставнији облици епске прозе: мит, предање, бајка, прича. Житије (животопис, биографија), похвала, слово.

Драмска поезија (одлике, подела): трагедија, комедија, драма у ужем смислу речи. Фарса.

Драма и позориште. Драмски језик.

Стих и проза: метрика, хексаметар, десетерац, цезура.

Средства уметничког изражавања

Епитет, поређење, персонификација, хипербола, градација, антитеза, метафора, лирски паралелизам. Символ.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

Артикулација гласова, књижевна акцентуација, мелодија реченице, јачина, висина тона, боја гласа, темпо изговора; паузо-логичка и психолошка и њихова изражајна функција; акценат речи, групе речи, реченице (смисао). Отклањање нестандартне акцентуације из ученичког говора.

Изражајно казивање напамет научених краћих прозних и дијалошких текстова. Рецитовање стихова.

Коришћење грамофонских плоча, звучних записа и магнетофонских трака у подстицању, процени и снимању изражајног читања, казивања и рецитовања.

Стилске вежбе. Функционални стилови: разговорни, књижевноуметнички.

Писмено изражавање.

Правописне вежбе: писање великог слова.

Стилске вежбе: сажимање писменог састава уз појачање његове информативности, отклањање сувишних речи и неприкладних израза.

Два школска писмена задатка годишње. и два домаћа задатка месечно.

Srpska devojka - lirska narodna pjesma

Epska narodna poezija

Ženidba kralja Vukašina

Uroš i Mrnjavčevići

Kneževa večera

Marko pije uz ramazan vino

Dioba Jakšića

Ropstvo Janković Stojana

Mali Radojica

Početak bune protiv dahija

Boj na Mišaru

Lirsko-epska poezija: Ženidba Milića barjaktara

Narodna proza. Zlatna jabuka i devet paunica

Izbor iz usmene književnosti srpskog naroda

Povezivanje gradiva sa drugim nastavnim predmetima: Povijest, hrvatska i svjetska književnost, Glazbena i Likovna kultura.

KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI

Na navedenim djelima ponavljaju se, proširuju, usvajaju i sistematiziraju osnovni književnотеоријски појмови.

Lirsko, epsko, dramsko pjesništvo.

Lirske («ženske») i epske («junacke») pjesme. Epski junak.

Epska poezija u prozi: pripovijetka, novela, roman, jednostavniji oblici epske proze: mit, predaja, bajka, priča. Žitije (životopis, biografija), hvalospjev, govor.

Dramska poezija (značajke, podjela): tragedija, komedija, drama u užem smislu riječi. Farsa.

Drama i kazalište. Dramski jezik.

Stih i proza: metrika, heksametar, deseterac, stanka (cezura).

Sredstva umjetničkog izražavanja

Epitet, usporedba, personifikacija, hiperbola, gradacija, antiteza, metafora, lirski paralelizam. Simbol.

KULTURA IZRAŽAVANJA

Artikulacija glasova, književna akcentuacija, melodija rečenice, jačina, visina tona, boja glasa, tempo izgovora; logička i psihološka pauza i njena izražajna funkcija; naglasak riječi, skupine riječi, rečenice (smisao). Ispravljanje nestandardnog naglašavanja riječi u učeničkom govoru.

Izražajno govorenje napamet naučenih kraćih prozних i dijaloških tekstova. Krasnoslovljenje stihova.

Uporaba gramofonskih ploča, zvučnih zapisa i magnetofonskih traka u poticanju, procjeni i snimanju izražajnog čitanja, izražavanja (govorenja) i krasnoslovljenja.

Stilske vježbe. Funkcionalni stilovi: razgovorni, književnoumjetnički.

Pisano izražavanje.

Pravopisne vježbe: pisanje velikog slova.

Stilske vježbe: sažimanje pisanog sastava uz pojačanje njegove informativnosti, otklanjanje suvišnih riječi i neprikladnih izraza.

Dvije školske zadatke godišnje i dvije domaće zadatke mjesečno.

II РАЗРЕД

ЈЕЗИК

КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

Стандардизација (постанак и развој) књижевног језика и правописа (19. и 20. век).

Функционални стилови српског књижевног језика.

Основни принципи језичке културе. Приручници за неговање језичке културе.

МОРФОЛОГИЈА

Морфологија, морфолошке алтернације.

Врсте речи. Промењиве и непромењиве.

Именице. Именичке категорије. Деклинација.

Придеви. Придевске категорије. Деклинација.

Заменице. Врсте. Деклинација.

Бројеви. Врсте. Промена. Глаголи. Прелазни, непрелазни и повратни. Подела по виду.

Прилози. Врсте.

Помоћне речи, предлози, везници и узвици. Речце.

ТВОРБА РЕЧИ

Основни појмови о извођењу (деривацији) речи.

Важнији модели за извођење именица, придева и глагола.

Основни појмови о творби сложеница.

Полусложенице.

Независносложене и зависносложене реченице.

ПРАВОПИС

Састављено и растављено писање речи. Правописни знаци. Скраћенице. Растављање речи на крају реда.

КЊИЖЕВНОСТ

БАРОКНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Геополитички и духовни оквири српског народа (Велика сеоба Срба). Између средњовековних и модерних појава у књижевности (барокне тенденције).

Гаврил Стефановић Венцловић: Беседе шајкашима и други текстови. Захарије Орфелин: Плач Србији.

ПРОСВЕТИТЕЉСТВО

Просветитељско-реформаторски покрет у Европи: култ разума, прогреса, природног права, осећајности, верска толеранција. Књижевност епохе просветитељства (сентиментализам, класицизам).

Д. Обрадовић: Писмо Харалампиију, Живот и прикљученија (I део)

Поезија Лукијана Мушицког

Ј. Стерија Поповић: Тврдица

РОМАНТИЗАМ

Романтизам у Европи и код нас (појам, особине, значај).

Поетика романтизма: однос према традицији и просветитељству, одлике стилова, жанрова и мотивско-тематских тенденција.

В. С. Караџић: реформатор српског језика и правописа (Из Предговора Српском рјечнику), лексикограф (Српски рјечник), сакупљач народних умотворина (О подјели и постању народних пјесама), књижевни критичар и полемичар (критика на роман Љубомир у Јелисимуму), историјски писац (Житије хајдук-Вељка Петровића), преводилац Новог завјета.

II. RAZRED

JEZIK

STANDARDNI JEZIK

Standardizacija (postanak i razvoj) književnog jezika i pravopisa (19. i 20. stoljeće).

Funkcionalni stilovi srpskog standardnog jezika.

Osnovni načela jezične kulture. Priručnici za njegovanje jezične kulture.

MORFOLOGIJA

Morfologija, morfološke alternacije.

Vrste riječi. Promjenjive i nepromjenjive.

Imenice. Imeničke kategorije. Sklonidba (deklinacija).

Pridjevi. Pridjevске kategorije. Sklonidba.

Zamjenice. Vrste. Sklonidba.

Brojevi. Vrste. Promjena. Glagoli. Prijelazni, neprijelazni i povratni. Podjela po vidu.

Prilozi. Vrste.

Pomoćne riječi, prijedlozi, veznici i uzvici. Riječce.

TVORBA RIJEČI

Osnovni pojmovi o izvođenju (derivaciji) riječi.

Važniji modeli za izvođenje imenica, pridjeva i glagola.

Osnovni pojmovi o tvorbi složenica.

Polusloženice.

Nezavisnosložene i zavisnosložene rečenice.

PRAVOPIŠ

Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi. Pravopisni znaci. Skraćenice. Rastavljanje riječi na kraju retka.

KNJIŽEVNOST

BAROKNE TENDENCIJE U SRPSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Geopolitički i duhovni okviri srpskog naroda (Velika seoba Srba). Između srednjekovnih i modernih pojava u književnosti (barokne tendencije).

Gavril Stefanović Venclović: Besede šajkašima i drugi tekstovi. Zaharije Orfelin: Plač Serbiji.

PROSVJETITELJSTVO

Prosvjetiteljsko-reformatorski pokret u Europi: kult razuma, napretka, prirodnog prava, osjećajnosti, vjerska tolerancija. Književnost epohe prosvjetiteljstva (sentimentalizam, klasicizam).

D. Obradović: Pismo Haralampiju, Život i priključenija (I. dio)

Poezija Lukijana Mušickog

J. Sterija Popović: Tvrđica

ROMANTIZAM

Romantizam u Europi i kod nas (pojam, karakteristike, značaj).

Poetika romantizma: odnos prema tradiciji i prosvjetiteljstvu, odlike stilova, žanrova i motivsko-tematskih tendencija.

V. S. Karadžić: reformator srpskog jezika i pravopisa (Iz Predgovora Srpskom rječniku), leksikograf (Srpski rječnik), sakupljač narodnih umotvorina (O podjeli i postanju narodnih pjesama), književni kritičar i polemičar (kritika na roman Ljubomir u Jelisiumu), povijesni pisac (Žitije hajduk Veljka Petrovića), prevodilac Novog zavjeta.

Сава Мркаљ као претходник Вука Караџића у реформи ћирилице.

Српско-црногорски писац:

П. П. Његош: Горски вијенац

Б. Радичевић: Кад млидијих умрети, Ћачки растанак

Ђ. Јакшић: Орао, Вече, Поноћ, Отаџбина

Ј. Ј. Змај: Ђулићи и Ђулићи увеоци, Јутутунска народна химна

Л. Костић: Међу јавом и мед сном, Santa Maria della Salute, Пера Сегединац

РЕАЛИЗАМ

Европски оквири српског реализма (појам реализам, особине, значај, главни представници). Поетика реализма: однос према стварности, ослонац на позитивистичку слику света, доминација прозе, принципи: типичност, објективност, атмосфера, социјални мотиви, карактеристике књиж. лика, стила (треће лице).

Идеје о реализму у српској књижевности.

М. Глишић: Глава шећера

Л. Лазаревић: Све ће то народ позлатити, Ветар

Р. Домановић: Данга, Вођа

С. Матавуљ: Поварета или Бакоња фра Брне

С. Сремац: Зона Замфирове, Вукадин

Б. Нушић: Народни посланик, Покојник

В. Илић: Сиво суморно небо, Тибуро

Повезивање предмета и градива са истим раздобљем у хрватској и светској књижевности, Музичкој и Ликовној култури.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Причање догађаја и доживљаја (приказивање осећаја).

Описивање бића, предмета, радњи, појава. Изражајно казивање напамет научених лирских песама и краћих монолошких текстова.

Функционални стилови, научни.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Биографија и аутобиографија. Објективно и субјективно приказивање.

Писмени састави. Израда плана писменог састава, усавршавање текста, писање побољшане верзије писменог састава.

Два школска писмена задатка годишње. и два домаћа задатка месечно.

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ:

романтично, реалистично, хумористично, гротескно, лирско-епска поезија (балада, романа, поема).

Стилске фигуре: метонимија, симплоха, парадокс, алузија и сл.

Епика (врсте).

III РАЗРЕД

ЈЕЗИК

СИНТАКСА

Реченице у ширем смислу (комуникативне реченице) и реченице у ужем смислу (предикатске реченице). Речи (лексеми и морфосинтаксичке речи). Синтагме (именичке, придјевске, прилошке и глаголске).

Sava Mrkalj kao prethodnik Vuka Karadžića u reformi ćirilice.

Srpsko-crnogorski pisac:

P. P. Njegoš: Gorski vijenac

B. Radičević: Kad mlidijah umreti, Đački rastanak

Đ. Jakšić: Orao, Veče, Ponoć, Otadžbina

J. J. Zmaj: Đulici i Đulici uveoci, Jututunska narodna himna

L. Kostić: Među javom i med snom, Santa Maria della Salute, Pera Segedinac

REALIZAM

Europski okviri srpskog realizma (pojam realizam, karakteristike, značaj, glavni predstavnici). Poetika realizma: odnos prema stvarnosti, oslonac na pozitivističku sliku svijeta, dominacija proze, načela: tipičnost, objektivnost, atmosfera, socijalni motivi, karakteristike knjiž. lika, stila (treće lice).

Ideje o realizmu u srpskoj književnosti.

M. Glišić: Glava šećera

L. Lazarević: Sve će to narod pozlatiti, Vetar

R. Domanović: Danga, Vođa

S. Matavulj: Povareta ili Bakonja fra Brne

S. Sremac: Zona Zamfirova, Vukadin

B. Nušić: Narodni poslanik, Pokojnik

V. Ilić: Sivo sumorno nebo, Tiburo

Povezivanje predmeta i gradiva s istim razdobljem u hrvatskoj i svjetskoj književnosti, Glazbenoj i Likovnoj kulturi.

KULTURA IZRAŽAVANJA

USMENO IZRAŽAVANJE

Pričanje događaja i doživljaja (prikazivanje osjećaja).

Opisivanje bića, predmeta, radnji, pojava. Izražajno govorenje napamet naučenih lirskih pjesama i kraćih monoloških tekstova.

Funkcionalni stilovi, znanstveni.

PISANO IZRAŽAVANJE

Biografija i autobiografija. Objektivno i subjektivno prikazivanje.

Pisani uradci. Izrada plana pismenog sastava, usavršavanje teksta, pisanje poboljšane verzije pisanog sastava.

Dvije školske zadaće i dvije domaće zadaće mjesečno.

KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI:

romantičko, realističko, humoristično, groteskno, lirsko-epaska poezija (balada, romana, poema).

Stilske figure: metonimija, simploka, paradoks, aluzija i sl.

Epika (vrste).

III. RAZRED

JEZIK

SINTAKSA

Rečenice u širem smislu (komunikativne rečenice) i rečenice u užem smislu (predikatne rečenice). Riječi (leksemi i morfosintaksičke riječi). Sintagme (imeničke, pridjevske, priložne i glagolske).

Основне конструкције предикатске реченице: субјекатско-предикатска конструкција, рекцијске конструкције (с правим и неправим објектом), копулативне конструкције. Прилошке одредбе. Безличне реченице.

Именичке синтагме. Типови атрибута. Апозитив и апозиција. Конгруенција.

ЛЕКСИКОЛОГИЈА

Значењски (семантички) и формални однос међу лексемама (синонимија, антонимија, полисемија и хомонимија, метафоричка и метонимијска значења).

Стилска вредност лексема: лексика и функционални стилови, поетика лексика, варијантска лексика, дијалектизми и регионализми, архаизми и историзми, неологизми, жаргонизми, вулгаризми (повезати са употребом речника).

Граматику и речници српског језика.

ПРАВОПИС

Транскрипција речи из страних језика. Интерпункција.

КЊИЖЕВНОСТ

МОДЕРНА

Модерна у европској и српској књижевности.

Поетика модерне (импресионизам и симболизам).

Б. Поповић: Антологија новије српске лирике (Предговор)

А. Шантић: Претпразничко вече, Вече на шкољу, Моја отаџбина

Ј. Дучић: Залазак сунца, Јабланови, Сунцокрети

М. Ракић: Искрена песма, Долап, наслеђе

В. Петковић Дис: Тамница, Можда спава, Нирвана

Б. Станковић: Коштана, Нечиста крв

МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ

Европска књижевност у првим деценијама 20. века (појам, особине, значај), манифести футуризма, експресионизма и надреализма.

Књижевни покрети и струје у српској књижевности између два рата (експресионизам, надреализам, зенитизам, социјална књижевност).

И. Секулић: Госпа Нола

В. Петровић: Салашар

М. Бојић: Плава гробница

Д. Васиљев: Човек пева после рата

М. Црњански: Суматра, Стражилово, Сеобе I

Специфичности уметничког стварања у околностима II светског рата.

Усмена и ауторска књижевност

Б. Ћопић: На Петровачкој цести

Владимир Поповић: Очи

ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА

Стварање књижевноуметничког дела и проучавање књижевности (стваралачки, продуктивни и теоријски односи према књижевности).

Читалац, писац и књижевно дело.

Д. Максимовић: Тражим помиловање

Б. Ћопић: Башта слезове боје

Основне конструкције предикатске реченице: субјектно-предикатска конструкција, рекцијске конструкције (с правим и неправим објектом), копулативне конструкције. Прилошке одредбе. Безличне реченице.

Именичке синтагме. Типови атрибута. Апозитив и апозиција. Сročност.

ЛЕКСИКОЛОГИЈА

Значењски (семантички) и формални однос међу лексемама (синонимија, антонимија, полисемија и хомонимија, метафоричка и метонимијска значења).

Стилска вредност лексема: лексик и функционални стилови, поетика лексика, лексичке варијанте, дијалектизми и регионализми, архаизми и историзми, неологизми, жаргонизми, вулгаризми (повезати са употребом речника).

Граматику и речници српског језика.

ПРАВОПИС

Транскрипција речи из страних језика. Интерпункција.

КЊИЖЕВНОСТ

МОДЕРНА

Модерна у европској и српској књижевности.

Поетика модерне (импресионизам и симболизам).

Б. Поповић: Антологија новије српске лирике (Предговор)

А. Шантић: Претпразничко вече, Вече на шкољу, Моја отаџбина

Ј. Дучић: Залазак сунца, Јабланови, Сунцокрети

М. Ракић: Искрена песма, Долап, наслеђе

В. Петковић Дис: Тамница, Можда спава, Нирвана

Б. Станковић: Коштана, Нечиста крв

МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ

Европска књижевност у првим десетљећима 20. столјећа (појам, карактеристике, значај), манифести футуризма, експресионизма и надреализма.

Књижевни покрети и струје у српској књижевности између два рата (експресионизам, надреализам, зенитизам, социјална књижевност).

И. Секулић: Госпа Нола

В. Петровић: Салашар

М. Бојић: Плава гробница

Д. Васиљев: Човек пева после рата

М. Црњански: Суматра, Стражилово, Сеобе I

Специфичности уметничког стварања у околностима II. свјетског рата.

Усмена и ауторска књижевност

Б. Ћопић: На Петровачкој цести

Владимир Поповић: Очи

ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА

Стварање књижевноуметничког дела и проучавање књижевности (стваралачки, продуктивни и теоријски односи према књижевности).

Читатељ, писац и књижевно дело.

Д. Максимовић: Тражим помиловање

Б. Ћопић: Башта слезове боје

САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Битна обележја и најзначајнији представници српске књижевности.

М. Лалић: Лелејска гора

Д. Ћосић: Корени

А. Тишма: Употреба човека

Д. Михајловић: Кад су цветале тикве

Д. Киш: Гробница за Бориса Давидовича

Д. Ковачевић: Балкански шпијун

М. Павић: Хазарски речник

М. Павловић: Реквијем

Преглед савремених завичајних књижевних стваралаца.

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

На наведеним делима понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови.

Лирика. Лирско изражавање: стваралачке могућности посредовања језика између свести и стварности, асоцијативно повезивање разнородних појмова, сутерисање, подстицање и упућивање, читаочева перцепција, јединство звукова, ритмова, значења и смисла.

Епика. Структурни чиниоци прозног дела: објективно и субјективно приповедање, фиктивни приповедач, померање приповедачког гледишта, свезнајући приповедач, ток свести, уметничко време.

Типови романа: роман лика, простора, степености, прстенасти, паралелни, роман тока свести, роман-есеј, дефабулизован роман.

Драма и позориште, телевизија, филм.

Путопис. Есеј. Књижевна критика.

Повезивање градива са истим раздобљем у Историји, хрватској и светској књижевности, Музичкој и Ликовној култури.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Расправа. Усмена и писмена оцена, критика, расправа и излагање.

Приватна и службена говорна комуникација. Комуникацијски бонтон.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Писмене вјеште: новинарска вест, чланак, извештај. Интервју, коментар.

Допис, жалба, молба и сл.

Два школска писмена задатка годишње. и два домаћа задатка месечно.

SUVREMENA KNJIŽEVNOST

Bitna obilježja i najznačajniji predstavnici srpske književnosti.

M. Lalić: Lelejska gora

D. Ćosić: Koreni

A. Tišma: Upotreba čoveka

D. Mihajlović: Kad su cvetale tikve

D. Kiš: Grobnica za Borisa Davidovića

D. Kovačević: Balkanski špijun

M. Pavić: Hazarski rečnik

M. Pavlović: Rekvijem

Pregled suvremenih zavičajnih književnih stvaralaca.

KNJIŽEVNOTEORIJSKI POJMOVI

Na navedenim djelima ponavljaju se, proširuju, usvajaju i sistematiziraju osnovni književnoteorijski pojmovi.

Lirika. Lirsko izražavanje: stvaralačke mogućnosti posredovanja jezika između svijesti i zbilje, asocijativno povezivanje raznorodnih pojmova, sugeriranje, poticanje i upućivanje, čitaočeva percepcija, jedinstvo zvukova, ritmova, značenja i smisla.

Epika. Strukturni čimbenici proznog djela: objektivno i subjektivno pripovijedanje, fiktivni pripovjedač, pomicanje pripovjedačevog gledišta, svznajući pripovjedač, struja svijesti, umjetničko vrijeme.

Tipovi romana: roman lika, prostora, stepenasti, prstenasti, paralelni, roman struje svijesti, roman-esej, defabulizirani roman.

Drama i kazalište, televizija, film.

Putopis. Esej. Književna kritika.

Povezivanje gradiva s istim razdobljem u Povijesti, hrvatskoj i svjetskoj književnosti, Glazbenoj i Likovnoj kulturi.

KULTURA IZRAŽAVANJA

USMENO IZRAŽAVANJE

Rasprava. Usmena i pisana ocjena, kritika, rasprava i izlaganje.

Privatna i službena govorna komunikacija. Komunikacijski bonton.

PISANO IZRAŽAVANJE

Pisane vještbe: novinarska vijest, članak, izvještaj. Intervju, komentar.

Dopis, žalba, molba i sl.

Dvije školske zadatke godišnje i dvije domaće zadatke mjesečno.